

กระบวนการ และด้านเจตคติ ทั้งนี้ ในการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาชนอาเซียนให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องมีดัวชี้วัดความสำเร็จทั้งคุณภาพเด็ก คุณภาพครู และคุณภาพผู้บริหาร สถานศึกษา เพื่อใช้ประเมินความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอคุณลักษณะ และดัวชี้วัด ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 5 – 12)

1. ด้านความรู้

1.1 มีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยอาเซียนในด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ดัวชี้วัดระดับประณณศึกษา ประกอบด้วย

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายความรู้เกี่ยวกับระบบการปกครองสิทธิเด็ก
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายความรู้เกี่ยวกับระบบเงินตรา ระบบเศรษฐกิจ

ปัจจัยการผลิต แรงงาน

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายความรู้เกี่ยวกับภาษา ศาสนา บุคคลสำคัญ สภาพทางภูมิศาสตร์ สาธารณสุข เอกลักษณ์ ไทยประวัติศาสตร์ในด้านสังคมและวัฒนธรรม

ดัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์และจำแนกความเหมือน/ ความแตกต่าง กันระหว่างระบบการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ติกนิชมนุษยชน กฎหมายระหว่างประเทศ ในด้านการเมือง

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์จำแนกความเหมือน/ แตกต่างกัน ระหว่างระบบเงินตรา ระบบเศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิต แรงงาน การค้าเสรี ข้อตกลงทางการค้า ความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจ

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์จำแนกความเหมือน/ แตกต่างกัน ระหว่างชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา การแต่งกาย สาธารณสุข สภาพทางภูมิศาสตร์ เอกลักษณ์ บุคคลสำคัญ ประวัติศาสตร์

1.2 มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ได้แก่ จุดกำเนิดอาเซียน กฎบัตรอาเซียน ประเทศไทยอาเซียน ความสัมพันธ์กับประเทศไทย/ องค์กรนอกราชอาณาจักรอาเซียน

ดัวชี้วัดระดับประณณศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญของอาเซียน
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายเป้าหมายและหลักการอัตลักษณ์ สัญลักษณ์ ของกฎบัตรอาเซียน

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์ความจำเป็น ความสำคัญของกฎบัตรอาเซียน
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์เป้าหมายและหลักการอัตลักษณ์ของกฎบัตรอาเซียน
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์กรอาเซียน องค์กรที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน กระบวนการตัดสินใจ การระจับข้อพิพาท ความสัมพันธ์กับภายนอก
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถวิเคราะห์ประโยชน์ของกฎบัตรอาเซียนที่มีต่อประเทศอาเซียน

2. ด้านทักษะ/ กระบวนการ

2.1 ทักษะพื้นฐาน

- 2.1.1 สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา (ภาษาอังกฤษ และภาษาประเทศในอาเซียน อีกอย่างน้อย 1 ภาษา)

2.1.2 มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์

2.1.3 มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี

2.1.4 มีความสามารถในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ตัวชี้วัดระดับประณณศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา คือ ภาษาไทย

และภาษาอังกฤษ

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้สื่อสาร

- ร้อยละของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้อย่างสันติวิธี

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ และภาษาของประเทศในอาเซียน อีกอย่างน้อย 1 ภาษา

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ ออกแบบสร้างสรรค์งานนำเสนอเผยแพร่ และเปลี่ยนผลงานในระดับอาเซียน

- ร้อยละของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างสันติวิธี

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น

2.2 ทักษะความเป็นพลเมือง/ ความรับผิดชอบทางสังคม

2.2.1 เคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

2.2.2 ภาวะผู้นำ

2.2.3 เห็นปัญหาสังคมและลงมือทำเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัดระดับประณีตศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่เคารพและยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม
- ร้อยละของนักเรียนที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำเกี่ยวกับกิจกรรมอาชีวศึกษา
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถเสนอปัญหาและแสดงความคิดเห็น

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่ให้ความสนใจ ยอมรับ และเห็นประโยชน์ใน

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

- ร้อยละของนักเรียนที่เคารพในความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม
- ร้อยละของนักเรียนที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอาชีวศึกษา และมีผลงานปรากฏ

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถเสนอปัญหาสังคม และแสดงความคิดเห็นเสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาได้

2.3 ทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตน

2.3.1 เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

2.3.2 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.3.3 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีวิธีคิดอย่างถูกต้อง

2.3.4 มีความสามารถในการจัดการ/ควบคุมตนเอง

ตัวชี้วัดระดับประณีตศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่ยอมรับความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์

บนความแตกต่าง

- ร้อยละของนักเรียนที่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถอธิบายเหตุผลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถปฏิบัติตามข้อตอนอย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่ยอมรับและปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเท่าเทียมกัน และตระหนักในคุณค่าของมนุษย์
- ร้อยละของนักเรียนที่เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคม และวัฒนธรรม
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถจำแนกแยกแยะเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สามารถแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล
- ร้อยละของนักเรียนที่มีความสามารถควบคุมตนเองยึดหยุ่น ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

3. ด้านเจตคติ

- 3.1 มีความภูมิใจในความเป็นไทย/ ความเป็นอาเซียน
- 3.2 ร่วมกันรับผิดชอบต่อประเทศอาเซียน
- 3.3 มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน
- 3.4 มีวิชีวิตประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล สันติวิธี/ สันติธรรม
- 3.5 ยอมรับความแตกต่างในการนับถือศาสนา
- 3.6 ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวชี้วัดระดับประถมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่ยอมรับและเห็นประโยชน์ของการเป็นอาเซียน
- ร้อยละของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น
- ร้อยละของนักเรียนที่แสดงความเอื้ออาทร แบ่งปันระหว่างสมาชิกในประเทศ

อาเซียน

- ร้อยละของนักเรียนที่มีการวาระรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี/ สันติธรรม

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา

- ร้อยละของนักเรียนที่ยอมรับ เห็นประโยชน์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาเซียน

อาเซียน

- ร้อยละของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้นและรู้คุณค่า ของความเป็นไทย และความเป็นส่วนหนึ่งของอาเซียน

- ร้อยละของนักเรียนที่แสดงความเอื้ออาทร แบ่งปัน คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อสมาชิกในประเทศอาเซียน

- ร้อยละของนักเรียนที่มีควรธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม และปฏิบัติน เป็นประจำสมำ่เสมอ
- ร้อยละของนักเรียนที่สามารถแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี/ สันติธรรมเป็นประจำ สมำ่เสมอ

ตัวชี้วัดคุณภาพครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพครู ดังนี้

1. ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับอาชีวิน กฎบัตรอาชีวิน ประชามาอาชีวิน
2. ครูสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร
3. ครูใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้
4. ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์ (Online) และอффไลน์ (Offline)
5. ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายโดยเน้นกิจกรรมหรือกระบวนการ ในการจัดการเรียนรู้
6. ครูสามารถแปลเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ทั้งในประเทศ และในกลุ่มประเทศสมาชิกอาชีวิน
7. ครูใช้การวิจัย สื่อ นวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพผู้บริหาร สถานศึกษา ดังนี้

1. ผู้บริหารมีวิสัยทัคณ์ในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาชีวิน
2. ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการภายใต้สภาพการณ์ยากด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ผู้บริหารมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และทักษะในการใช้สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ (ICT)
4. ผู้บริหารมีความสามารถในการประสานภาคีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในการจัด การเรียนรู้สู่ประชาคมอาชีวิน เช่น โรงเรียน องค์กรเอกชน หน่วยงานราชการ ฯลฯ
5. ผู้บริหารมีความสามารถในการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงาน
6. ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับภาคีเครือข่าย ในกลุ่มประชาคมอาชีวิน

แนวทางการบริหารจัดการสู่ประชาคมอาเซียน

วิสัยทัศน์อาเซียน ค.ศ. 2020 ได้กำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอก มีสันติสุข มีการเรื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นการเป็นหุ้นส่วนในบรรษัทประชาธิปไตย มีการอยู่ร่วมกัน อย่างกลมกลืน มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดในสังคมที่เอื้ออาท อันระลึกถึงสายสัมพันธ์ ที่แน่นแฟ้นทางประวัติศาสตร์ ระหว่างนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน และเชื่อมโยงกันในอัตลักษณ์ของภูมิภาค ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจะบรรลุสู่ความสำเร็จได้นั้น การศึกษาเป็นกลไกสำคัญยิ่ง เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็นประชาคม ที่มีความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน ดังนั้น การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง สถาบันดังกล่าวเป็นนโยบายที่เกี่ยวข้อง การกำหนดบทบาท ภารกิจที่ชัดเจน ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 79)

เพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 80 – 86)

1. ผู้บริหารสถานศึกษา

- เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
- ดำเนินการให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
- มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาวิชาการ หลักสูตร นวัตกรรม

และกระบวนการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

- ส่งเสริมการจัดบรรษัทของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้อาเซียนศึกษา

และสนับสนุนให้มีทั้งในและนอกสถานศึกษา

- ส่งเสริมให้เกิดคุณลักษณะของเด็กไทยในประชาคมอาเซียน
- ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการปลูกฝังความเป็นชาติไทย มีวัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่เป็นตัวตนของคนไทย

- มีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน ด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย

อย่างเป็นมิตร

- มีการวิเคราะห์ สรุปผลการดำเนินงานทุกด้าน และรายงานผู้เกี่ยวข้องอย่างเป็นปัจจุบัน และต่อเนื่อง

- ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดพลังขับเคลื่อนการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีว

2. ក្រុង

- ทราบนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
  - เสริมสร้างศักยภาพตนเองด้วยการศึกษา ทบทวน ทำความเข้าใจ “คุณลักษณะ

ของเด็กไทยในประเทศอาเซียน” อันเป็นภาพความสำเร็จของการดำเนินงาน

- วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหา อาเซียนศึกษา กับตัวชี้วัดในรายกลุ่มสาระ

การเรียนรู้เพื่อกำหนดโครงสร้างรายวิชา และหรือจัดทำหน่วยการเรียนแบบบูรณาการตามความเหมาะสม

- ออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการให้เกิดแก่ผู้เรียน เช่น ทักษะพื้นฐาน ทักษะความเป็นพลเมือง/ความรับผิดชอบ ทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตน เป็นต้น

- จัดทำ/ ผลิตสื่อ นวัตกรรม สนับสนุนการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) เป็นเครื่องมือสำคัญ
    - มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริม การเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน (ชุมชน ชุมชน นิทรรศการเกี่ยวกับอาเซียนฯ)

- วัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือ และวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับธรรมชาติรายกลุ่ม สาระการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้
  - แยกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เกี่ยวข้องในหลาย ๆ ลักษณะตามเวลา และโอกาสที่เหมาะสม

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/นักยุบศึกษา

- แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
  - ประชุมคณะกรรมการ เพื่อสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ

ถึงเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

- ส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานของสถานศึกษา
  - วางแผน ดำเนินการพัฒนาครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา
  - ส่งเสริม ประสานงานให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงผลงาน

ที่ประชุมผลสำเร็จ

- นิเทศ กำกับ ติดตาม พร้อมรายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ

- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างเป็นปัจจุบันด้วยวิธีการและรูปแบบ

ที่หลากหลาย

นอกจากนี้เพื่อให้การบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีวศึกษาระลุเป้าหมาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดเป้าหมายสำหรับหน่วยงานการศึกษาทุกระดับ และ ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องร่วมมือกัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 13 – 17)

1. แนวทางการบริหารจัดการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีวศึกษาระลุเป้าหมาย ดังนี้
  - 1.1 กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงการ และกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีวศึกษา
  - 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์
  - 1.3 ประชุม/อบรม/ชี้แจง/สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักรถึงภารกิจ การดำเนินงานการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีวศึกษาแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครู และผู้เกี่ยวข้อง
  - 1.4 สนับสนุนและจัดสรรงบประมาณให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในการดำเนินงาน
  - 1.5 พัฒนาสื่อสำหรับสถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 1.6 เสริมสร้างความตระหนักรถึงความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับประชาชนอาชีวศึกษา
  - 1.7 สร้างเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การประกวด แข่งขัน การจัดกิจกรรม การแลกเปลี่ยนนักเรียน เป็นต้น
  - 1.8 สร้างเสริม สนับสนุนให้จัดตั้งองค์กรดำเนินงานเกี่ยวกับประชาชนอาชีวศึกษา เช่น สมาคม/ชมรมครุอาชีวศึกษา
  - 1.9 กำกับติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
  - 1.10 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่หลากหลาย
2. แนวทางการบริหารจัดการของเขตพื้นที่การศึกษา
การบริหารจัดการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาชนอาชีวศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ เขตพื้นที่การศึกษาควรมีแนวทางการบริหารจัดการ ดังนี้
  - 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.2 ประชุมคณะกรรมการ สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการดำเนินงานตลอดแนว พร้อมวางแผนกำหนดกิจกรรม ปฏิทินดำเนินงาน

2.3 ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ เป็นต้น

2.4 วางแผนพัฒนาครู ผู้บริหาร บุคลากรในโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง

2.5 จัดตั้งเครือข่ายในระดับเขตพื้นที่ มีผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด ผู้แทนหอการค้าจังหวัด ผู้แทนฝ่ายความมั่นคง ผู้แทนฝ่ายวัฒนธรรม ผู้แทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น

2.6 กำหนดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานการพัฒนาการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียนเป็นประจำทุกปีการศึกษา ในช่วงวันอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคมของทุกปี) หรือช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยกำหนดให้มีกิจกรรมประกวด แข่งขัน อันแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

2.7 ส่งเสริม สนับสนุนให้จัดตั้งองค์กรดำเนินงานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน เช่น สมาคม/ชมรมครุอาเซียน

2.8 กำหนดให้มีวางแผนการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลอย่างเป็นระบบ และรายงานการดำเนินงาน

2.9 ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่หลากหลาย

3. แนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษา

การบริหารจัดการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนให้บรรลุเป้าหมาย สถานศึกษาควรมีแนวทางการดำเนินงานและจัดการ ดังนี้

3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ สถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบการพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน และผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน

3.2 ประชุมคณะกรรมการ เพื่อความสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการดำเนินงานตลอดแนว พร้อมวางแผนกำหนดกิจกรรม/ ปฏิทินการดำเนินงาน

3.3 ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ เอกสาร เป็นต้น

3.4 วางแผนพัฒนาครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

3.5 จัดตั้งเครือข่ายในสถานศึกษา มีผู้เกี่ยวข้อง เช่น นายอำเภอ ผู้แทนฝ่ายวัฒนธรรม ผู้แทนสำนักงานเทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3.6 กำหนดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานพัฒนาการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียนเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดให้มีกิจกรรมประกวด แข่งขัน อันแสดงให้เห็นถึง ความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักรู้กับประชาคมอาเซียน

3.7 กำหนดให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

3.8 สนับสนุนให้ครุและบุคลากรทางการศึกษาเป็นสมาชิกสมาคม/ ชมรมครุอาเซียน ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ

3.9 มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงานพร้อมประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่หลากหลาย

4. แนวทางการส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงาน องค์กร เครือข่ายอื่น ๆ

4.1 จัดทำโครงการผู้นำเยาวชนอาเซียนในเชิงวิชาการ สัมนาการ วัฒนธรรม และให้ผู้เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้

4.2 บูรณาการบนธรร睥เนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างพลังแก่เยาวชนอาเซียน

4.3 สร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยการจัดตั้งเครือข่ายเยาวชนอาเซียน พัฒนาเครือข่ายผู้นำเยาวชนอาเซียน ให้มีความแข็งแกร่งระดับภูมิภาคในด้านต่าง ๆ (ประเพณี วัฒนธรรม ต่างๆ) ด้วยการให้องค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานอื่นเข้ามามีส่วนร่วม

4.4 ใช้ศิลปะ วัฒนธรรม และสื่อเทคโนโลยี เป็นสื่อในการพัฒนาวัฒนธรรมของ ประเทศต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคอาเซียน

4.5 ส่งเสริมภาวะผู้นำเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการศึกษา ทั้งใน และนอกโรงเรียน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างกันในภูมิภาค

4.6 ส่งเสริมให้เยาวชนแบ่งปันความคิดและเป้าหมายร่วมกันด้วยการสร้างเครือข่าย และนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อให้มีความเข้าใจร่วมกันภายใต้การสนับสนุนขององค์กรภาครัฐ และเอกชน

4.7 จัดทำโครงการเดียงจากเยาวชนอาเซียนสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ข้อเสนอของเยาวชน อาเซียนเป็นรูปธรรม ได้แก่ โครงการอาสาสมัครสอนหนังสือแก่เยาวชนด้วยโอกาสโดยจัดตั้ง เครือข่ายยุวทุตด้านการศึกษาในอาเซียน เพื่อสนับสนุนพลังของเยาวชนในการจัดการศึกษาแก่ ผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาตลอดชีวิต

4.8 จัดตั้งชุมชนวัฒนธรรมอาเซียนในสถานศึกษาเพื่อเผยแพร่กิจกรรม
และวัฒนธรรมที่หลากหลายของภูมิภาค

4.9 มีเวปไซต์เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเยาวชนอาเซียน
เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และเครือข่ายของเยาวชนอาเซียน

5. การนิเทศภายใน ติดตาม การประเมินผลการดำเนินงาน

การดำเนินการเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่ประชาชนอาเซียน จะประสบความสำเร็จ
และบรรลุผลได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากจะใช้การบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพแล้ว การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงาน
เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ต้องรวมพลังกันให้การส่งเสริมสนับสนุนการนิเทศ
ติดตาม และประเมินผลให้มีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเน้นการนิเทศที่เป็น
ก้าวตามมิตร ผู้นิเทศเป็นผู้ให้คำปรึกษาและพี่เลี้ยงแก่สถานศึกษา และครุผู้สอน

กรอบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย กำหนดกรอบ
การนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน

1.1 ด้านความรู้

1.2 ด้านทักษะ/ กระบวนการ

1.3 ด้านเขตคติ

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

2.1 คุณภาพวิชาการ

2.2 คุณภาพครุ

3. ด้านการบริหารจัดการ

3.1 ด้านคุณภาพของผู้บริหารและครุ

3.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุน

การพัฒนาการเรียนรู้สู่ประชาชนอาเซียนในสถานศึกษาทั่วระบบ

ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความสำเร็จที่ตัวนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และ
เพื่อความสำเร็จที่ยั่งยืนทั้งตัวนักเรียนเองและสถานศึกษา จำเป็นจะต้องดำเนินงานตามหลักการ
พัฒนาโรงเรียนทั่วระบบ โดยมุ่งเน้นการในทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงาน
งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ
ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 22 – 29)

ด้านการบริหารจัดการ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะผลักดันให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จก็คือ ผู้บริหาร ที่ต้องรับรู้ เข้าใจ และยอมรับงานนี้อย่างจริงใจ ซึ่งมีกระบวนการในการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

1. นำเรื่องอาเซียนเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของสถานศึกษา

2. สร้างความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมาย นโยบาย และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

3. กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

4. กำหนดบทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน

5. มีการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อาเซียนในสถานศึกษา

6. สร้างแรงจูงใจแก่นักการในโรงเรียนที่ร่วมดำเนินงานอย่างจริงจัง

7. มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงพัฒนา

การดำเนินงาน

8. จัดสรรงบประมาณ สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานอย่างเพียงพอ

9. พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอน ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียน

10. จัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาเซียน

11. มีการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานกับผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน

12. มีการประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานทั่วภายในและภายนอกสถานศึกษา อย่างต่อเนื่อง

ด้านการจัดการเรียนรู้ ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตด้วยดีในประเทศอาเซียน ซึ่งต้องดำเนินงานทั้งในระบบในสถานศึกษาในทุก ๆ ด้าน ดังได้กล่าวมาแล้วนี้ งานวิชาการหรืองานจัดการเรียนรู้ถือเป็นงานหลัก เป็นงานที่ส่งผลโดยตรงให้การจัดการศึกษาระลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ ควรจะต้องมีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แผนยุทธศาสตร์อาเซียนของชาติ/กระทรวงศึกษาธิการ และเป้าหมายของการเป็นประเทศอาเซียน เพื่อกำหนดเป็นหลักสูตร สถานศึกษาที่บูรณาการทุกกิจกรรมทั้งระบบโรงเรียน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน กิจกรรม

ทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกโรงเรียน นอกจากนี้ จะต้องเป็นหลักสูตรที่มีผลการเรียนรู้ เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป็นกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียน/ ชุมชน

ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องจัดกิจกรรมทั้งที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการเรียนการสอน และที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา การจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
2. กำหนดครุปแบบ แนวทางดำเนินงานจัดกิจกรรม รวมทั้งบประมาณ และทรัพยากร สนับสนุน และกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน
3. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์และแผนงาน
4. ดำเนินกิจกรรมตามแผน
5. มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์และการประสานงานทั้งภายในสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษาและชุมชน
6. มีการติดตาม ประเมินการจัดกิจกรรม และนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงกิจกรรม
7. มีการจัดเก็บข้อมูลและรายงานอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยใช้เครือข่ายการสื่อสารในท้องถิ่น

ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และให้ชุมชนรวมทั้งหน่วยงานภายนอกเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น

1. สถานศึกษาจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักรถในการอยู่ร่วมกัน เป็นประชาคมอาเซียน
2. ส่งเสริมให้บุคคลภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมให้การเรียนรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความตระหนักรถในบทบาทของการเป็นแหล่งเรียนรู้และ ต้นแบบวิชีวิตอันดีงามของไทยที่จะสืบทอดแก่เด็กไทย
3. ประสานความร่วมมือกับชุมชนในการจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ในท้องถิ่น และส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน
4. สถานศึกษาและชุมชน รวมทั้งเครือข่ายการพัฒนามีการจัดกิจกรรมร่วมกัน อย่างหลากหลาย รวมทั้งการให้ความรู้แก่นักเรียนและประชาชนในท้องถิ่น

การนิเทศภายใน การนิเทศการศึกษาเป็นกิจกรรมสำคัญในกระบวนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายของการพัฒนา เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับนิเทศ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

งานวิชาการหรือการจัดการเรียนรู้เป็นงานหลักของการพัฒนาทั้งระบบในสถานศึกษา เพราะคุณภาพการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ การนิเทศงานวิชาการจึงมีความสำคัญ ควรดำเนินการดังนี้

1. คณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนควรประกอบด้วย ผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหาร ฝ่ายวิชาการ ที่ปรึกษาภายนอกโรงเรียน หัวหน้าสายชั้น หัวหน้ากลุ่มสาระ ครุทำนา ภูมิปัญญาสอนแม่แบบฯลฯ

2. การนิเทศควรชี้ดัดหลักดังนี้

2.1 เน้นความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานเพื่อให้งานเป็นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

2.2 ใช้วิธีการนิเทศที่ช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นและมั่นใจในความสามารถของตนเอง รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงออกซึ่งความสามารถของตนและพัฒนาความสามารถอย่างเต็มที่

2.3 การนิเทศจะต้องมุ่งให้ครูเรียนรู้ว่าอะไรคือปัญหาและกล้าริเริ่มในการหาวิธีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

2.4 การนิเทศจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างผู้นิเทศกับครู และระหว่างครูด้วยกันเอง รวมทั้งสร้างขวัญกำลังใจแก่ครู

2.5 ใช้กิจกรรมนิเทศที่หลากหลาย เช่น การสาธิต การสังเกตการณ์สอน ในชั้นเรียน การประชุมปรึกษาในกลุ่มย่อย การเยี่ยมชั้นเรียน การปฏิบัติภาระได้คำแนะนำ การนิเทศตนเอง นิเทศโดยเพื่อนคู่สัญญา นิเทศโดยผู้นิเทศภายในสถานศึกษา

2.6 สร้างเครือข่ายการนิเทศด้วยการระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่าย เพื่อช่วยส่งเสริม และสนับสนุน การนิเทศอย่างเป็นระบบในสถานศึกษา

ทั้งนี้ ในการดำเนินงานนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะ การดำเนินงาน ดังนี้

1. ให้ครูเรียนรู้จากการสอนของตนในสภาพจริง

การฝึกอบรมไม่สามารถทำให้ครูเกิดการเรียนรู้ทุกเรื่องที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ได้ การเรียนรู้จากการสอนในสภาพจริงจะช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ในระดับลึกอันจะนำไปสู่การเข้าใจและการแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น การเรียนรู้ของครูในช่วงนี้ต้องการกัลยาณมิตร สนับสนุน และเป็นเพื่อนร่วมเรียนรู้กับครู การสังเกตการณ์สอน การรับฟัง การกระตุ้น การตั้งคำถาม และการให้ข้อมูลที่เป็นความจริง จะช่วยให้ครูได้ภาพที่ชัดเจน อันจะนำไปสู่ การพัฒนาการเรียนรู้ต่อไป

2. การเรียนรู้จากการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์กับเพื่อนครู

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู ช่วยให้ครูมองเห็นภาพปัญหาและแนวทางพัฒนาชัดเจนและมั่นใจยิ่งขึ้น ที่สำคัญคือ เป็นการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ อันเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

3. ใช้การนิเทศแบบร่วมพัฒนา ที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู ได้จากการที่ครูไม่ยอมรับการนิเทศแบบเดิม เป็นการพัฒนาเครือข่ายแనวร่วมการนิเทศภายในโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การติดตามและประเมินผล การติดตามและประเมินผลจะต้องดำเนินการร่วมกันในทุก ๆ ฝ่าย เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันว่าการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่ประชาชนอาเซียนบรรลุผลมากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุปัจจัยอะไรบ้าง มีข้อบกพร่องใดที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาต่อไป การติดตามประเมินผลควรมีแนวทาง ดังนี้

1. มีการรวบรวมข้อมูลอย่างมีแบบแผนและต่อเนื่อง ครอบคลุม และใช้วิธีการที่หลากหลาย

2. เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการทำงาน ที่มีวิเคราะห์ข้อมูล และปรับปรุงอย่างทันการณ์

3. วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ว่าดำเนินไปตามเป้าหมายและแผนงานที่ร่วมกันกำหนดไว้เพียงใด

4. มีการกำหนดชั้นเรียนที่วัดสภาพความสำเร็จในการดำเนินงานทั้งระบบใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และงานบริหารงานทั่วไป แล้วมีการสร้างเครื่องมือประเมิน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีนโยบายพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ มีการกระจายโอกาสอย่างทั่วถึง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวทันนานาประเทศ โดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งนี้ ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดคุณลักษณะของเด็กไทยสู่ประชาคมอาเซียนทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะ กระบวนการ และด้านเจตคติ อีกทั้งยังกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามาไม่ใช่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ตลอดจนกรอบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายทั้งในด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และด้านการบริหารจัดการ โดยให้เกิดประสิทธิภาพ ต่อการจัดการเรียนรู้ สำหรือมีความยั่งยืนทั้งกับตัวนักเรียนและสถานศึกษาสืบไป

การศึกษารูปแบบและการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟี่ (Model and Delphi Technique)

วิธีวิทยาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒnarูปแบบ และการใช้เทคนิคเดลฟี่
ในการหาฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ

“รูปแบบ” หรือ “โมเดล” (Model) สามารถนำมาใช้ในความหมายต่าง ๆ กัน (English & English, 1985, p. 326 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนาวาสี, 2537, หน้า 40 – 41) ดังนี้

1. แบบจำลองของจริง
2. ตัวแบบที่ใช้เป็นแบบอย่าง
3. รูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล สัญลักษณ์ และหลักการของระบบ
4. แบบแผนตัวอย่างของการดำเนินงานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ

ในระบบ

เมื่อพิจารณารูปแบบ/ โมเดล ตามความหมายดังกล่าวเทียบกับคำว่า ทฤษฎี จะเห็นว่า รูปแบบ/ โมเดลในความหมายที่ 1 และ 2 มิได้มีความหมายในทฤษฎีเป็นเพียงการจำลองหรือ การลอกเลียนแบบให้เหมือนกับของจริง แต่สำหรับความหมายที่ 3 มีความหมายเทียบเคียงได้ กับคำว่า ทฤษฎี ส่วนความหมายที่ 4 รูปแบบ/ โมเดล เป็นแบบแผนอย่างหนึ่งที่ได้จากการถ่ายแบบ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า เป็นรูปแบบเชิงปฏิบัติการนั้นเอง โดยกำหนดองค์ประกอบ เพื่อการสร้างรูปแบบหรือแบบจำลอง (Model) ในการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออก เพื่อรับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนเป็นการศึกษารูปแบบเชิงลักษณะ ที่ใช้อธิบายด้วยภาษาที่เป็นแนวคิด (Concept) และประกอบกันเป็นรูปแบบเชิงระบบ (A System Model) ที่มีโครงสร้างแบบองค์การ (Organization Structure)

ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบหรือโมเดล (Model) ได้เข้ามายืนบทบาทในงานวิจัย ซึ่งมักใช้คำว่า รูปแบบ แบบจำลอง ต้นแบบ แบบแผน วงจร ตัวแบบ เป็นต้น สำหรับความหมายของรูปแบบ มีผู้ให้ ความหมายไว้ว่า ดังนี้

คีฟส์ (Keeves, 1997, p. 559) กล่าวถึงรูปแบบว่า หมายถึง การแสดงโครงสร้าง
เพื่อใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร

ราเทพ ภูมิภักดีพรรณ (2550, หน้า 64) ได้สรุปความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ
หมายถึง เค้าโครงของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยแสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และ
ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น

เกทเซล และกูบา (Getzels & Guba, 1957, pp. 423 – 441) ได้เสนอหลักการที่สำคัญ
3 ประการ ของรูปแบบ ได้แก่

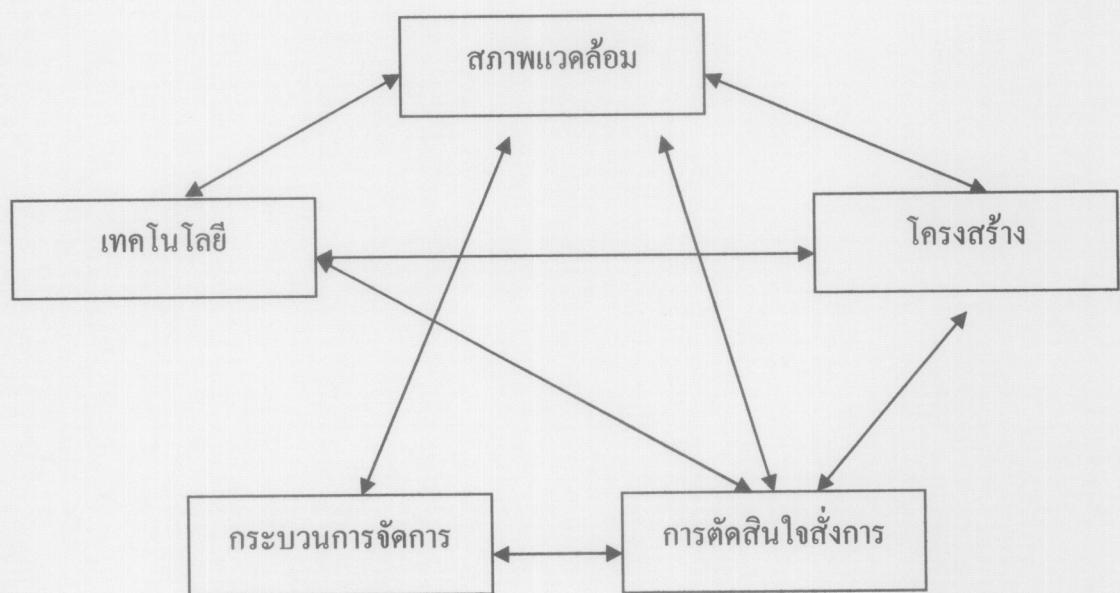
1. รูปแบบจะต้องเป็นที่รวมของแนวคิด และแสดงถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของแนวคิด ซึ่งไม่เพียงแต่จะสามารถตอบปัญหาที่เคยมีมาก่อนเท่านั้น แต่จะต้องสามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดตามมาได้อีกด้วย

2. ในโครงสร้างของแนวคิด และความสัมพันธ์ดังกล่าว จะต้องสามารถปฏิบัติ (Operation) และวางอยู่ในรูปขององค์การได้ ซึ่งหมายถึงแนวคิดและความสัมพันธ์ไม่เพียงแต่ สามารถชี้แนวทางให้เกิดความเข้าใจเท่านั้น แต่ยังสามารถติดตามตรวจสอบได้อีกด้วย

3. รูปแบบที่เกิดขึ้นจะต้องยึดหลักการและอยู่บนพื้นฐานทางการบริหารหรือผลงาน ที่เกี่ยวโยงกับการบริหารภายใต้กรอบแนวคิดและความสัมพันธ์ดังกล่าว

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นการรวมโครงสร้างของแนวคิด องค์ประกอบ และ การกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้น โดยสามารถติดตามตรวจสอบได้ องค์ประกอบของรูปแบบ

บราน์ และ โมเบอร์ก (Brown & Moberg, 1980, pp. 16 – 17) ได้สังเคราะห์รูปแบบ ขึ้นมาจากการเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารเชิงสถานการณ์ (Contingency Approach) องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ โดยรูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราน์ และ โมเบอร์ก สามารถนำเสนอ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 3 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ (System/ Contingency Model) ของบราน์ และ โมเบอร์ก

ในแนวคิด หลักการของ เกทเซลส์ และกูบَا (Getzels & Guba, n.d. อ้างถึงใน วิเชียร ชีวพิมาย, 2539, หน้า 30 – 31) ได้กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบเป็น 2 องค์ประกอบหลัก คือ

1. สถาบัน (Institution) ซึ่งเกทเซลส์และกูบَا ได้กล่าวถึง มีคุณให้นิยามของคำนี้มากมาย แต่อย่างไรก็ตามความหมายต่าง ๆ นี้ จะชี้หรือแสดงให้เห็นถึง “ระบบของสังคมที่มีการกำหนด แนวปฏิบัติไว้เป็นแนวทาง และมีการนำเอาแนวปฏิบัตินั้นมาใช้โดยสมำ่เสมอ” เช่น การปกครอง การศึกษา การจัดการ ซึ่งส่งเหล่านี้ กล่าวได้ว่า เป็นการจัดระบบสังคมเข้าอยู่ในรูปของสถาบัน และ หน่วยย่อยของสถาบันที่แบ่งออกไปเป็นบทบาทและความมุ่งหวัง ซึ่งแสดงถึงความเกี่ยวพันระหว่าง บทบาทและบุคลิกภาพของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ บทบาท หมายถึง ลักษณะที่เปลี่ยนของ ตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพภายในสถาบัน สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้扮演 บทบาท (Actor) นั้น ส่วนของความมุ่งหวัง เกทเซลส์และกูบَا อธิบายว่า บทบาทจะถูกผูกมัด ด้วยกฎเกณฑ์ มาตรฐานของสังคมหรือสถาบัน ซึ่งผูกมัดเหล่านี้เอง คือ สิ่งที่สถาบันคาดหวัง หรือมุ่งหวังจะได้รับจากผู้扮演บทบาท จะนั้น บทบาทที่สมบูรณ์จากการจะมีขอบเขตการแสดง หรือมาตรฐานที่แน่นอนของตนเองแล้ว ควรจะได้มีการกำหนดถึงความสัมพันธ์กับบทบาทอื่น ๆ ภายในสถาบันเดียวกันอีกด้วย ซึ่งแนวคิดนี้ที่ทำให้การกำหนดงานในแต่ละหน้าที่เป็นไปในรูป ของการจัดลำดับขั้นให้เป็นไปโดยสะ度过 โดยการกำหนดให้บทบาทหนึ่งมีบทบาทต่อเนื่อง ไปกับอีกบทบาทหนึ่งต่อไปเรื่อย ๆ จนทำให้เกิดการดำเนินงานขององค์กรหรือสถาบัน บรรลุ วัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

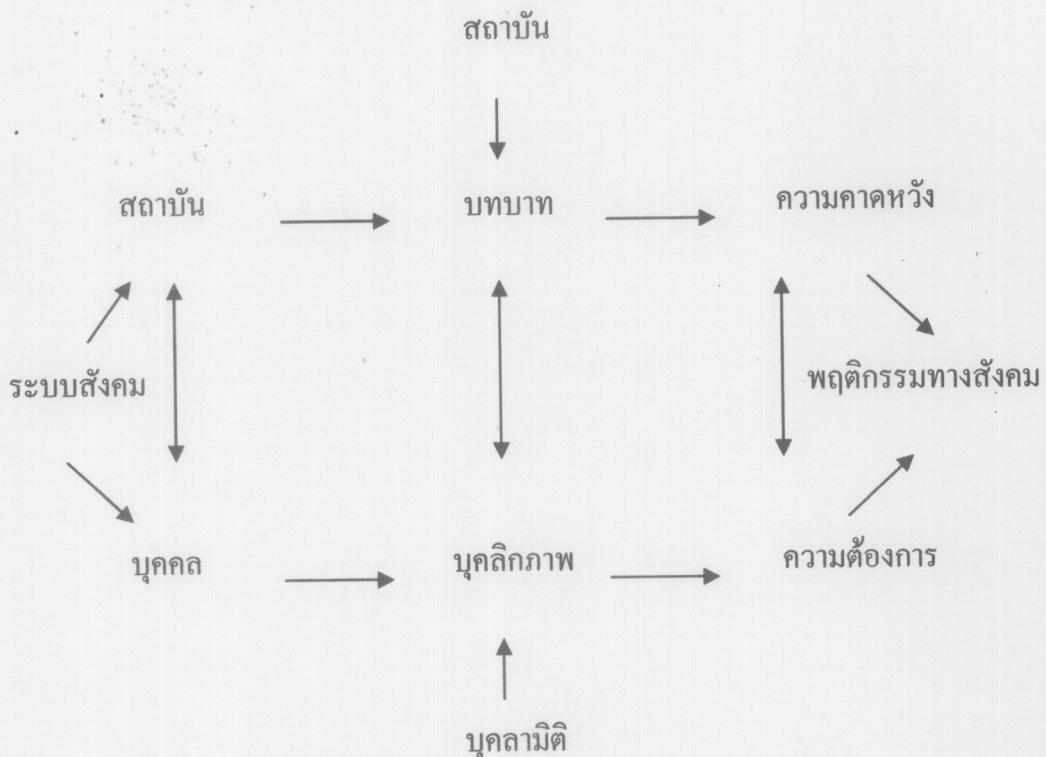
2. บุคคล (Individual) บุคคลหรือบุคลากรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการที่สองของ สังคม สถาบันจะดำเนินการไปไม่ได้หากขาดองค์ประกอบส่วนนี้ในเมืองบุคคลนี้ มีส่วนประกอบ ย่อยที่สำคัญ และมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของสถาบันอยู่ 2 ประการ คือ

2.1 บุคลิกภาพ (Personality) บุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการวางแผน ตัว การส่วนบทบาทและความต้องการในการทำงาน บุคลิกภาพของคนนั้นมีอยู่หลายแบบ และแต่ละ แบบก็แตกต่างกันออกไป

2.2 ความต้องการ (Need Disposition) ความต้องการในที่นี้ หมายถึง ความต้องการ ส่วนตัว ซึ่งมีอิทธิพล ความต้องการส่วนตัวนี้จะเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้เหมาะสม และ ปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่แน่นอนของแต่ละคน โดยจะมีความคาดหวังอันเป็นพื้นฐาน หรือเป็นส่วนสำคัญในการแสดงออก ซึ่งความต้องการเหล่านี้

จากองค์ประกอบทั้งสองประการนี้ ในองค์ประกอบแรก คือ สถาบัน (Institution) บทบาท (Role) และความคาดหวัง (Expectation) เกทเซลส์ (Getzels) เรียกว่า สังคมมิติ

(Nomothetic Dimension) ส่วนของค์ประกอบที่สอง คือ บุคคล (Individual) บุคลิกภาพ (Personality) ความต้องการ (Need Disposition) เรียกว่า บุคลานิพัทธิ (Idiographic Dimension) (Getzels & Guba, 1988, p. 173 ถึงถึงใน วิเชียร ชีวพิมาย, 2539, หน้า 30 – 31) สำหรับความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบทั้งสอง เก็บเป็นรูปแบบ (Model) ได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แบบจำลองพฤติกรรมทางสังคม

สรุปได้ว่า การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง ขึ้นอยู่กับ โครงสร้างและความสัมพันธ์ต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจน การนำแนวคิด ทฤษฎี มาใช้ ในการออกแบบหรือกำหนดครุปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก

คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

舒เซน และโพสเทลวิท (Husen & Postlewaite, 1994, p. 386) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่มี ประโยชน์และอยู่ในขอบข่ายการวิจัย มีคุณลักษณะดังนี้ คือ

1. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายของผลที่จะเกิดภายหลังได้ด้วยข้อมูลจากการสังเกต ที่น่าเชื่อถือได้
2. โครงสร้างรูปแบบ ควรจะแสดงให้เห็นถึงบางสิ่งบางอย่างที่เป็นกลไกเชิงเหตุผล ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องศึกษา รูปแบบนี้สามารถใช้ได้ทั้งในเชิงทำนายและอธิบาย

3. รูปแบบควรจะให้คำอธิบายที่ช่วยขยายความรู้ในแนวคิดใหม่ และนำไปสู่การแสวงหาองค์ความรู้ที่ต้องการศึกษาได้มากขึ้น

4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกัน อย่างไรก็ได้ สาหสัมพันธ์และการถดถอยน่าจะนำมาใช้ในช่วงแรกของการตรวจสอบ เพราะว่าอาจจะบอกได้ถึงตัวแปรสำคัญที่มีความสัมพันธ์ที่ต้องการศึกษา ดังนั้น สาหสัมพันธ์และการถดถอยสามารถนำไปสู่การสร้างรูปแบบได้

สรุปได้ว่า รูปแบบเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนด วิเคราะห์ปัญหา และทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยองค์ประกอบจะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิด ทฤษฎี หลักการพื้นฐาน ตัวแปรที่ต้องการศึกษา และสถานการณ์ โดยการกำหนดรูปแบบนั้น อาจเป็นรูปแบบเชิงเหตุผล เชิงความสัมพันธ์ หรือแบบอื่น ๆ จุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการทำนายความเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจน ช่วยอธิบายและขยายความรู้เป็นแนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถตรวจสอบได้โดยใช้วิธีการเชิงประจักษ์ ซึ่งรูปแบบนั้นสามารถปรับปรุง พัฒนาได้ โดยอาศัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นการสร้างรูปแบบเบื้องต้น ขั้นทดสอบรูปแบบ และ ขั้นพัฒนารูปแบบที่สมบูรณ์

ประวัติและความเป็นมาของเดลฟาย

เดลฟาย (Delphi) เป็นชื่อเรียกตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อพอลโล (Apollo's Oracle) ในเมืองเดลฟาย ประเทศกรีก เนื่องจากเทพอพอลโลเป็นเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์แห่งการพยากรณ์ หรือที่เราเรียกว่า เป็นเทพพยากรณ์ ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับชื่อของเทคนิค เพราะเป็นวิธีการพยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2528, หน้า 45 – 46)

เทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวิจัยที่อาจจะนำไปประยุกต์ได้หลายรูปแบบสถานการณ์ เทคนิคเดลฟายนี้ได้รับการพัฒนาจากกลุ่มทีมงานบริษัทแรนด์ (Rand Corporation) โดยผู้เชี่ยวชาญชื่อ โอลاف เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) และนอร์แมน ดาล基 (Norman Delkey) เพื่อใช้ในการสอนตาม และเก็บความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพยากรณ์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สุทธิ ขันติยะ, 2550, หน้า 10) แรกเริ่มเทคนิคนี้ได้รับการปรับปรุงพัฒนาขึ้นเพื่อจะนำความคิดของ คณะกรรมการไปใช้คาดคะเนเหตุการณ์อนาคตในการป้องกันประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อว่าจะเริ่มนี เทคนิควิจัยแบบนี้มาตั้งแต่ปี ก.ศ. 1950 แต่ก็ถูกเก็บไว้เป็นความลับยิ่งจนกระทั่ง ก.ศ. 1963 จึงได้มีการเปิดเผยเทคนิควิจัยเดลฟายและเริ่มนำวิจัยเทคนิคเดลฟายไปใช้ (สมสมบัติ บุญอ่อน, 2524, หน้า 11) ในประเทศไทย เริ่มนิยมใช้กันบ้างแล้วในวงการศึกษา โดยเฉพาะในหมู่ของนิสิตระดับ บัณฑิตศึกษา (สมบัติ สุวรรณพิทักษ์, 2528, หน้า 46 – 47)

ความหมายของเทคนิคเดลฟาย

พิรุณรัตน์ สันติลีลา (2541, หน้า 34) ได้กล่าวว่า เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) คือ วิธีการ เทคนิคการรวบรวมและการประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้อย่างเสรี และมีโอกาสแก้ไขแนวคิดที่ ตอบในตอนแรก ๆ ของตน ได้ด้วยการแสดงเหตุผล และสร้างความเป็นเอกฉันท์ในเรื่องที่เกี่ยวกับ ความเป็นไปได้ในอนาคตในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเวลา ปริมาณ และหรือสภาพการณ์ที่ต้องการจะเป็น

เอกสารนี้ มันตะสูตร (2536, หน้า 11) ได้กล่าวว่า เดลฟายเป็นกระบวนการหนึ่งที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีหลักการสำคัญอยู่ที่การพยากรณ์รวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มี ความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการ ตัดสินใจหรือสรุปในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของการทำงานวิจัย

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533, หน้า 156) ได้กล่าวว่า เทคนิคเดลฟายเป็นการรวบรวมและการประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นวิธีการ รวบรวมและประเมินอย่างมีระบบ โดยผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างเสรีและมีโอกาสแก้ไขแนวคิดที่ตอบในตอนแรก ๆ ของตน ได้ด้วยการแสดงเหตุผล

เจนเซ่น (Jensen, 1996, p. 857) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายไว้ว่า เป็นโครงการ จัดทำรายละเอียดรอบคอบในการที่จะสอบถามบุคคลด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่าง ๆ เพื่อจะได้ ให้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมา โดยมุ่งที่จะรวบรวมการพิจารณาตัดสินใจและสร้างความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต

จอห์นสัน (Johnson, 1993, p. 982) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิค ของการรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจที่มุ่งเพื่ออาชันะจุดอ่อนของการตัดสินใจ แต่เดิมที่จะ เป็นต้องขึ้นอยู่กับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือ บุคคลของที่ประชุม

ราส์ฟ (Rasp, 1973, p. 29) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิคของ การรวบรวมการพิจารณาตัดสินใจที่มุ่งเพื่ออาชันะจุดอ่อนของการตัดสินใจ แต่เดิมที่จำเป็นต้อง ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะหรือความคิดเห็นของกลุ่มหรือบุคคลของที่ประชุม

พิลล์ (Pill, 1971, p. 57) ได้ให้ความหมายของเทคนิคเดลฟายว่า เป็นเทคนิควิธีการที่นำ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้ประโยชน์อย่างมีระบบ

เฮลเมอร์ และรีสเซอร์ (Helmmer & Rescher, 1960, p. 4) ได้รายงานไว้ว่า เคลฟาย เป็นกระบวนการช่วยลดภาระรวมของคณะกรรมการลง ดังนั้น จึงเท่ากับลดอิทธิพลขององค์ประกอบทางจิตวิทยางานส่วน การซักจุ่งใจ ความไม่เต็มใจที่จะละเลยต่อความเห็นที่แสดงอย่างเปิดเผย และผลกระทบของความเห็นของคนส่วนใหญ่ลงได้ด้วย

สรุปได้ว่า เทคนิคเคลฟายเป็นกระบวนการวิจัยประเภทหนึ่ง ซึ่งอาศัยการระดมความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เพื่อพิจารณา ตัดสินใจ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความคิด โดยมุ่งแสดงเหตุผลและแนวทางในการปฏิบัติในอนาคต ซึ่งข้อมูลที่ได้มามาเป็นข้อเท็จจริง และปราศจากอคติอันเป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล

ลักษณะของเทคนิคเคลฟาย

เทคนิคเคลฟายเป็นวิธีการวิจัยประเภทหนึ่ง เพราะข้อมูลที่ได้มามาเป็นข้อเท็จจริง (Fact) มีความเชื่อถือได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และวิธีการที่ได้มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่ง วันทนนี้ ชูศิลป์ (2524, หน้า 44) ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของการวิจัยโดยใช้เทคนิคเคลฟาย ดังนี้ คือ

1. เป็นการวิจัยที่อาศัยวิธีการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มนบุคคล ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษา
2. เป็นการวิจัยที่ใช้ได้เหมาะสมกับการทำนาย หรือวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต

3. ผู้เชี่ยวชาญจะแสดงความคิดเห็นตนเอง โดยไม่คำนึงถึงคิดเห็นของผู้อื่น ทั้งนี้ เพราะในขณะที่แสดงความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนไม่มีโอกาสเพชญหน้ากับผู้เชี่ยวชาญคนอื่นเลย เนื่องจากการแสดงความคิดเห็นใช้วิธีการเขียนตอบลงในแบบสอบถามที่ผู้วิจัยส่งไปให้ nokjagan@ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะไม่ทราบว่ามีใครเป็นผู้เชี่ยวชาญบ้าง

4. การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญนั้นจะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นข้างหน้าครั้ง โดยวันช่วงระยะเวลาตอบแต่ละครั้งให้เหมาะสม เพื่อให้ได้ความแน่นอน โดยทั่วไปนิยมให้ตอบ 2 – 3 รอบ

5. ผู้วิจัยจะใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่ได้จากการตอบของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละครั้ง โดยทั่วไปนักใช้มัธยฐานและพิสัยระหว่างค่าอย่างไร

ขั้นตอนการใช้เทคนิคเคลฟาย

1. การพิจารณาหัวข้อที่ศึกษา

เทคนิคเคลฟายเป็นวิธีการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแรกเริ่มของการค้นพบ การวิจัย โดยใช้เทคนิคเคลฟายจะใช้ในการทำนายปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ในปัจจุบัน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเทคนิคเคลฟายสามารถนำไปใช้ในการศึกษาปัญหาในเรื่องต่าง ๆ

ในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ด้านการศึกษา สาธารณสุข วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอื่น ๆ และปัญหาที่เหมาะสมสำหรับเทคนิคเดลไฟฟ์ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับอนาคตแต่อาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็ได้ ดังเช่น ลินสโตร์ และทูโรฟ (Linstone & Turoff, 1975, p. 4) กล่าวว่า เทคนิคเดลไฟฟ์สามารถใช้ในเรื่องต่อไปนี้ คือ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ในปัจจุบันหรือในอดีตที่ยังไม่มีข้อมูลถูกต้อง การสำรวจ การวางแผนชุมชนหรือชนบท การจัดทำձັບຄ່ານិយមของบุคคล การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมเหล่านี้ เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การเลือกหัวข้อการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลไฟฟ์ อาจเกี่ยวข้องกับ การทำงานายประภากฎารณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การสำรวจ การวางแผน การจัดทำձັບຄ່ານិយម หรือ การศึกษารูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสม

2. การเลือกผู้เชี่ยวชาญ

เนื่องจากเทคนิคเดลไฟฟ์เป็นกระบวนการทางการศึกษาวิจัย โดยรวมความคิดเห็น จากผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวิจัย ซึ่ง พิลล์ (Pill, 1971, p. 58) ได้แสดงความคิดเห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญจะหมายรวมถึงทุกคน ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่ผู้วิจัย ต้องการได้ ดังนั้น ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย โดยใช้เทคนิคเดลไฟฟ์นี้ ผู้วิจัยจะต้อง พิจารณาอย่างรอบคอบว่า บุคคลนั้นมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษามากน้อยเพียงใดหรือ พิจารณาว่าบุคคลนั้นสามารถที่จะให้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการของการวิจัยหรือไม่

2.1 วิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญ

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2528, หน้า 52) ได้เสนอวิธีการเลือกผู้เชี่ยวชาญไว้ ดังนี้

2.1.1 การสำรวจความคิดเห็นของบุคคลอื่น อันได้แก่ การให้ผู้อื่นลงมติ หรือแสดงความคิดเห็นว่า ใครบ้างที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ บุคคลที่ให้ความเห็นได้ คือ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพสาขานั้น ๆ

2.1.2 การสำรวจความเห็นจากบุคคลสำคัญในวิชาชีพนั้น (Key Informants) เป็นวิธีการของการสำรวจผู้เชี่ยวชาญ โดยอาศัยข้อมูลและความรู้จากบุคคลสำคัญในสาขานั้น ๆ ให้ระบุรายชื่อของบุคคลที่เห็นว่ามีความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว วิธีการนี้ คือ การสำรวจ ผู้เชี่ยวชาญจากผู้เชี่ยวชาญนั้นเอง

2.1.3 การเลือกผู้เชี่ยวชาญโดยการวิเคราะห์ และสำรวจ ผลงานที่ปรากฏอาจเป็นหนังสือพิมพ์ เอกสาร หรือผลงานวิจัย เพื่อที่จะได้ข้อมูลว่าบุคคลใดมีผลงานในเรื่องนั้น ๆ ในปริมาณเท่าใด ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยทราบว่า ใครบ้างที่เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษา

2.2 จำนวนผู้เขี่ยวชาญ

สำหรับจำนวน ผู้เขี่ยวชาญนั้น ไม่ได้กำหนดแน่นอนลงไปตามตัว ขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะของกลุ่มเป็นสำคัญ ถ้าผู้เขี่ยวชาญนั้นมีความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous Group) จะใช้ เพียง 10 – 15 คน ก็เป็นการเพียงพอ แต่ถ้ากลุ่มแต่ต่างกันมากก็อาจจะต้องใช้จำนวนหลายร้อยคน (สมบูรณ์ ตันยะ, 2524, หน้า 167)

ตารางที่ 1 การลดลงของความคลาดเคลื่อนของจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ	การลดลงของ ความคลาดเคลื่อน	ความคลาดเคลื่อนที่ลดลง
1 – 5	.120 – .70	.50
5 – 9	.70 – .58	.12
9 – 13	.58 – .54	.04
13 – 17	.54 – .50	.04
17 – 21	.50 – .48	.02
21 – 25	.48 – .46	.02
25 – 29	.46 – .44	.02

จากตาราง แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้เขี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คน ขึ้นไปค่าความคลาดเคลื่อนจะ ลดลงในอัตราที่คงที่ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟายควรจะใช้ผู้เขี่ยวชาญ อย่างน้อย 17 คนขึ้นไป (ไฟศา หวังพานิช, 2531, หน้า 361)

3. วิธีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

กระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 รอบที่ 1 การระดมสมอง ผู้ชำนาญจะได้รับคำถามส่วนใหญ่จะเป็นแบบสอบถาม ปลายเปิด เพื่อเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เขี่ยวชาญทั้งหมดในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นหรือ ปัญหา

3.2 รอบที่ 2 การประเมินความคิดเห็น หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลจากผู้เขี่ยวชาญ ในรอบที่ 1 แล้วจะนำข้อมูลไปเรียบเรียงเป็นแบบสอบถามประเมินค่า 5 ระดับ สังกัดให้ ผู้เขี่ยวชาญทบทวนความคิดเห็นอีกรอบ

3.3 รอบที่ 3 การประเมินช้า ผู้วิจัยจะพัฒนาแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์คำตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ประกอบไปด้วยข้อความเดิม แต่เพิ่มการแสดงค่าสถิติเกี่ยวกับการตอบข้อคำถามในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด เช่น แสดงตำแหน่งค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างค่าว่าไถล์ของแต่ละข้อคำถามส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญคนเดิมตอบอีก โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่ามีความเห็นสอดคล้องกับตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ มีความคิดเห็นหรือไม่ โดยให้บทวนและการพิจารณาทบทวนคำตอบของตนเองอีกรอบหนึ่งและให้แสดงเหตุผลการตอบในกรณีที่คำตอบของตนตกลงสูงหรือต่ำกว่าพิสัยระหว่างค่าว่าไถล์

รุ่งศักดิ์ พลพิทักษ์ (2551, หน้า 30 – 33) กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยของเทคนิคเดลฟาย มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดปัญหาที่จะศึกษา ปัญหาที่จะวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟายควรเป็นปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอนและสามารถวิจัยปัญหาได้จากการให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เป็นผู้ตัดสิน ประเด็นปัญหาควรจะนำไปสู่การวางแผนนโยบายหรือการคาดการณ์ในอนาคต
2. การเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากคุณลักษณะเฉพาะของการวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย คือ การอาศัยข้อคิดเห็นจากการตอบของผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยจะนำเข้าถือหรือไม่เข้าถือกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เลือกสรรมาในนี้ สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เพียงใด ดังนั้น สิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงในการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ความสามารถของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ความร่วมมือของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ และวิธีการเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

3. การทำแบบสอบถามในกระบวนการวิจัย โดยใช้เทคนิคเดลฟายนี้ จะให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 รอบ ดังนี้

3.1 การสร้างแบบสอบถามรอบที่ 1 การทำแบบสอบถามฉบับแรก โดยทั่วไปแบบสอบถามฉบับแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิดและเป็นการถามแบบกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่จะวิจัยนั้น เพื่อรассมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยทางไปรษณีย์ที่สอดซองซึ่งจ่าหน้าและปิดคงตาไปรษณีย์ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เชี่ยวชาญ กำหนดเวลาในการส่งคำตอบคืนภายใน 2 สัปดาห์ ถ้าผู้เชี่ยวชาญคนใดไม่ส่งคืนระหว่างสถานีสำหรับการวิเคราะห์คำตอบแบบสอบถามรอบแรก ผู้วิจัยจะต้องรวบรวมความคิดเห็นและวิเคราะห์โดยละเอียดและนำมาสังเคราะห์เป็นประเด็น โดยตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออกเพื่อนำไปสร้างแบบสอบถามในรอบต่อไป

3.2 การสร้างแบบสอบถามในรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบที่วิเคราะห์ได้จากรอบแรกมาสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) อาจใช้ 5 ระดับเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนให้นำนักความสำคัญของแต่ละหัวข้อ รวมทั้งเหตุผลที่เห็นด้วยหรือไม่

เห็นด้วยของแต่ละข้องในช่องว่างที่เว้นไว้ตอนท้ายประโยครือการแก้ไขจำนวนผู้เชี่ยวชาญสามารถให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ แล้วส่งแบบสอบถามในรอบนี้ให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมจำนวนความสะดวกในการส่งคืนทางไปรษณีย์ เช่นเดียวกับรอบแรก และสำหรับการวิเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยการนำคำตอบแต่ละข้อมาหาค่ามัธยฐาน (Median) ฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

3.3 การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 3 นำคำตอบแต่ละข้อจากการวิเคราะห์รอบที่ 2 โดยพิจารณาจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ก่อร่วมก็อ ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เคนแสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้น มีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกัน ซึ่งถ้าผู้วิจัยได้ข้อมูลเพียงพอ ก็อาจสรุปผลการวิจัยได้รอบนี้เลย แต่ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์กว้าง แสดงว่า คำตอบที่วิเคราะห์ได้นั้น มีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกัน ก็อาจสร้างแบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 2 แต่เพิ่มตำแหน่งของค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และเครื่องหมายแสดงตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น ๆ ได้ตอบในแบบสอบถามรอบที่ 2 ลงไป แล้วส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้น ได้ยืนยันคำตอบเดิม หรือเปลี่ยนแปลงคำตอบใหม่

3.4 การวิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 4 ทำตามขั้นตอนหรือวิธีการเดียวกันกับรอบที่ 3 ถ้าผลการวิเคราะห์ครั้งนี้ปรากฏคำตอบที่ได้มีความสอดคล้องกัน นั่นคือ พิสัยระหว่างควอไทล์เคนก็ยุติกระบวนการวิจัยได้ แต่ถ้าคำตอบทั้งหมดยังมีความต่างกันก็สร้างแบบสอบถามใหม่เป็นแบบสอบถามรอบที่ 4 โดยมีข้อความเดียวกันกับแบบสอบถามรอบที่ 3 ด้วยวิธีการเดิม อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการวิจัยแบบเดลฟายส่วนใหญ่สามารถได้ข้อมูลการวิจัยจากแบบสอบถามรอบที่ 3 และหากดำเนินการวิจัยรอบที่ 4 ก็จะได้ข้อมูลใกล้เคียงกับรอบที่ 3

ข้อดีและข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟาย

มีนักวิชาการ ได้แก่ สุวรรณ เจริญtanพงศ์ (2538, หน้า 27 – 28), ชนิตา รักษ์พลเมือง (2535, หน้า 67 – 68), ประชุม ศรีประสาท (2523, หน้า 56 – 57) และประเทือง เพ็ชรัตน์ (2530, หน้า 41) ได้กล่าวถึงเทคนิคเดลฟายว่า มีข้อดีและปัญหา ไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

ข้อดีของเทคนิคเดลฟาย

1. วิเคราะห์ง่าย เทคนิคเดลฟายใช้ค่าสถิติเพียง 2 ค่าเท่านั้น คือ มัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

2. ทุ่นเวลา เทคนิคเดลฟี่ใช้เวลาระยะเวลาสั้น กือ ถ้าให้เวลาผู้เชี่ยวชาญตอบคำถามโดยเฉลี่ยรอบละ 2 สัปดาห์ นับจากวันที่ส่งคำถามไปจนกระทั่งได้รับคำตอบคืนมาประมาณ 2 – 3 เดือน ก็เป็นรายงานผลการวิจัยได้ นับเป็นเทคนิคที่มีขั้นตอนการดำเนินการไม่ยากนัก และได้ผลอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

3. มีความเชื่อถือได้มาก ข้อมูลที่ได้จะมีความน่าเชื่อถือมาก เพราะ

3.1 เป็นคำตอบที่ได้มาจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ อย่างแท้จริง

3.2 ผลิตผลของการวิจัยเดลฟี่ผ่านการพิจารณาโดยต้องหลายขั้นตอนจาก การรับฟังความเห็น จึงเป็นคำตอบที่ก่อตั้งกรองมาอย่างรอบคอบ เพราะความสอดคล้องกันของ ความคิดเห็น ได้มาจาก การพิจารณาร่วมกันอย่างละเอียดรอบคอบ ช่วยให้ความเชื่อมั่นของคำตอบ ที่ได้รับนั้นสูงขึ้น

3.3 ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนแสดงความคิดเห็นของตนเองอย่างเต็มที่และอิสระ ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางความคิดหรืออำนาจเสียงส่วนใหญ่ เพราะผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ จะไม่ทราบว่าใครอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญบ้าง และไม่ทราบด้วยว่าแต่ละคนมีความคิดเห็นอย่างไร

3.4 ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน เพราะทุกคน จะตอบแบบสอบถามฉบับเดียวกันทุกขั้นตอน และมีโอกาสปรับเปลี่ยนหรือยืนยันความคิดเห็น ของตน จนเกิดความมั่นใจ รวมทั้งยังช่วยให้มีการพิจารณาประเด็นปัญหาได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

4. ผู้ทำการวิจัยสามารถระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้ โดยไม่จำกัดทั้ง ในเรื่องของจำนวนผู้เชี่ยวชาญ สภาพภูมิศาสตร์ หรือเวลา

5. ผู้ทำการวิจัยสามารถทำการลำดับความสำคัญของข้อมูล และเหตุผลในการตอบ รวมทั้งความสอดคล้องในเรื่องความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

6. เป็นเทคนิคที่สามารถตรวจสอบความคิดเห็น โดยไม่ต้องเรียกประชุมหรือการพบปะ กันของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายเป็นอย่างมาก

ข้อจำกัดของเทคนิคเดลฟี่

1. การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ หากผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับคัดเลือกมา ไม่ใช่ผู้ที่มีความสามารถ หรือเชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นอย่างแท้จริง จะทำให้ผลการวิจัยนั้นขาดความเชื่อมั่นได้

2. ไม่ได้รับความร่วมมือ ผู้เชี่ยวชาญไม่เต็มใจหรือเกิดความเบื่อหน่ายในการตอบ แบบสอบถามหลาย ๆ รอบ เกิดความรู้สึกว่าถูกรบกวนมากเกินไป หรือไม่สามารถให้ความร่วมมือ ตอบคำถามในการวิจัยได้โดยตลอด ผู้วิจัยก็จะได้คำตอบกลับมาไม่ครบ ทำให้งานล่าช้า และผลการวิจัยขาดความเชื่อมั่นเช่นเดียวกัน

3. การวิจัยแบบเทคนิคเดลไฟน์ อาศัยข้อมูลจากการรวมความสอดคล้องของความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะให้ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องกัน ไม่มีอคติ และจะต้องเข้าใจประเด็นปัญหา โดยส่วนรวมและข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อ ตรงกัน ผู้วิจัยต้องแสวงหากลุ่มเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเสียก่อน ซึ่งอาจทำให้ผลการวิจัยไม่น่าเชื่อถือ

4. การกำหนดระยะเวลาของการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตเป็นสิ่งที่พึงระวัง เพราะหากกำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายเหตุการณ์ในระยะเวลาอันใกล้หรือไกลเกินไป อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายได้ด้วยความยากลำบากและเกิดความคลาดเคลื่อนได้

5. ผู้ทำวิจัยขาดความรอบคอบหรือมีความล้าอึยในการวิเคราะห์คำตอบที่ได้รับ ในแต่ละรอบ

6. แบบสอบถามที่ส่งไปสูญหายระหว่างทางหรือไม่ได้รับคำตอบกลับมาครบ ในแต่ละรอบ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า เทคนิคเดลไฟน์วิธีการวิจัยประเภทหนึ่ง ทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง มีความน่าเชื่อถือได้ในระยะเวลาหนึ่ง ใช้วิธีการที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มนักคิดที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษา โดยไม่คำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น โดยมุ่งแสดงเหตุผลและแนวทางในการปฏิบัติ ในอนาคต ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคเดลไฟน์ร่วมกับการทำครุปแบบที่เป็นการแสดง ความสัมพันธ์ของโครงสร้างกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในการกำหนด วิเคราะห์ และทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ โดยองค์ประกอบจะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวคิด ทฤษฎี หลักการพื้นฐาน ตัวแปรที่ต้องการศึกษา และสถานการณ์ จุดมุ่งหมายเพื่อใช้ทำนายความเป็นเหตุเป็นผล โดยรูปแบบนั้นสามารถนำมาปรับปรุงพัฒนาได้ ทั้งนี้ เพื่อนำมาใช้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเพื่อรับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1

การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

การวิจัยภาคสนามเป็นการวิจัยที่ศึกษาปรากฏการณ์ที่เป็นจริง โดยธรรมชาติ สนามในการวิจัย หมายถึง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสภาพที่เป็นจริง ซึ่งอาจเป็นห้องเรียน โรงเรียน สถานพยาบาล หมู่บ้าน สนามทดลอง หรือสถานที่จัดทำโครงการใด ๆ ในการศึกษานักวิจัยต้องเข้าไปในสถานที่หรือสภาพจริงของปรากฏการณ์ (Social Setting) เพื่อเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพการณ์นั้น ๆ นักวิจัยจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการวิจัย การเข้าไปสู่สภาพสนามเป็นเหตุผลของการวิจัยและเป็นประสบการณ์ตรง เป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้เกิด

การค้นพบด้วยวิธีการอุปมาน (Inductive) จากสภาพข้อมูลของจริง เข้าใจบริบทรอบด้านรวมทั้งให้ munmun ของประสบการณ์ในการช่วยติดความหมายของข้อมูลโดยวิธีการคิดอย่างไตร่ตรอง (นิตา ชูโต, 2551, หน้า 88 – 89 และสุภารักษ์ จันทวนิช, 2550, หน้า 12 – 15) การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยภาคสนามมักจะใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกต (Observation)

1.1 ประเภทของการสังเกต

นิตา ชูโต (2551, หน้า 140 – 144) กล่าวว่า การสังเกตในสภาพการณ์ธรรมชาติ เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตมิได้ควบคุมสภาพการณ์ที่เกิดเพียงแต่โดยเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงโดยใช้ จักษุ โสตและประสาทสัมผัสต่าง ๆ หรือบางครั้งอาจใช้เครื่องมือ เช่น กล้องถ่ายรูปแบบใช้ฟิล์ม วิดีโอด้วยบันทึกทำให้ได้ความรวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำร่วมด้วย การสังเกตโดยตรงที่ผู้สังเกตมิได้ควบคุมสถานการณ์ใด ๆ นั้น อาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภท (Denzin, 1978, p. 164) คือ

1.1.1 การสังเกตภาพภายนอก เช่น สัญลักษณ์ รูปลักษณ์ หรือคุณลักษณะภายนอก ที่แสดงออก เป็นเครื่องหมายสื่อไปยังบุคคลหรือพฤติกรรมของบุคคล เช่น การแต่งเครื่องแบบ เครื่องหมาย เครื่องประดับ สีสัน รูปแบบ (Style) หรือสัญลักษณ์และรูปลักษณ์สามารถบ่งชี้ถึงบุคคลและกลุ่มได้

1.1.2 สังเกตการณ์แสดงออก ของกิริยาท่าทางหรือภาษาท่าทางอันเป็นการเคลื่อนไหวของร่างกาย หน้าตา แขนขา และรูปแบบร่างกายของบุคคลโดยธรรมชาติ ตลอดจนความสอดคล้องหรือขัดแย้งของการแสดงออกกับคำพูด ซึ่งคนในกลุ่มคนหรือสังคมที่ใกล้ชิดกัน

1.1.3 การสังเกตตำแหน่งแหล่งที่ทางกาย โดยปกติมุนห์จะส่วนอาณาเขต รอบ ๆ ตนเอง ไว้เป็นส่วนตัว และจะยอนให้บุคคลเข้าใกล้ชิดตามระดับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้น ระยะห่างระหว่างบุคคลทางภาพ จึงสามารถบ่งบอกความสัมพันธ์ของบุคคลได้

1.1.4 การสังเกตการณ์ใช้ภาษา การใช้คำพูดในการสนทน่า ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด วิธีการพูดและเวลาพูด อันเป็นเรื่องที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน

1.1.5 การใช้เวลาของบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ในกิจกรรมทางสังคม ล้วนแตกต่าง กันทั้งระยะเวลา และช่วงเวลา บุคคลจะมีความรู้สึกไม่เท่ากันทั้งสิ้น ดังนั้น การสังเกตและวิเคราะห์ เกี่ยวกับเวลา จึงจำเป็นต้องมีหลักฐานและใช้เครื่องจับเวลามาตรฐานกลาง เช่น นาฬิกา เครื่องขับเวลา การใช้ภาพถ่าย การใช้วิดีทัศน์ หรือเทปบันทึกสถานการณ์ การบันทึกหลักฐานทางปฏิทินเป็น

หน่วยการวิเคราะห์รวมทั้งบริบทของผู้ที่เราสังเกตว่าเป็นไคร พร้อมทั้งบันทึกไว้เพื่อตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันและป้องกันการลืมเลือน

1.2 สิ่งที่สังเกต

นักวิจัยไม่สามารถจะสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดในสถานได้หมด ดังนี้
จึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางของการสังเกต กรอบของปรากฏการณ์ในชุมชน (Social Setting)
ไม่ว่าจะเป็นองค์กร โรงเรียน ชุมชน มุมถนนฯลฯ ซึ่งสามารถแยกย่อยออกเป็นศูนย์กลางของ
การสังเกต ตั้งแต่เล็กไปทางใหญ่ ได้ประมาณ 6 หน่วย (Lofland, 1971, pp. 14 – 15) ดังนี้

1.2.1 การกระทำ (Acts) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์หนึ่ง
ในช่วงเวลาสั้น ๆ คือ ตั้งแต่วินาที นาที ไปจนถึงชั่วโมง

1.2.2 กิจกรรม (Activities) หรือการกระทำการใดๆ คนในชาติ ซึ่งแสดง
ความสำคัญ และความผูกพัน การกระทำที่เกี่ยวข้องกับหลายคนมากกว่าเป็นส่วนบุคคลหรือส่วนตัว
ซึ่งใช้เวลานานเป็นหน่วยวัน สัปดาห์ เดือน หรือเป็นช่วงฤดูปี หรือวัน ໄດ เป็นต้น

1.2.3 ความหมาย (Meanings) คือ การให้ความหมายของการกระทำหรือกิจกรรม
โดยคำพูดที่แสดงออกของผู้ให้ข้อมูล (Actor's Verbal) หรือภาษาให้คำจำกัดความ และทิศทางของ
การกระทำต่อสิ่งของ เหตุการณ์และคุณลักษณะต่างๆ ของมนุษย์ เช่น ทำงานวัฒนธรรม ความเชื่อ
ความเข้าใจ อุดมการณ์ ภพตายตัวหรือภพเหมาร่วม (Stereotype) อดีตต่างๆ ทั้งทางบวก
และทางลบ

1.2.4 การมีส่วนร่วม (Participation) ของบุคคลต่างๆ ในสถานการณ์หรือจาก
ที่เรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของบุคคลในองค์กรที่มีรูปแบบอยู่แล้วใน
จาก เช่น ร่วมอยู่ทีมกีฬา เป็นกรรมการกลุ่มอาชีพ หน้าที่เป็นกรรมการทำงานในโรงงานหรืออา
เป็นรูปแบบอันเกิดจากการคิดสร้างโดยคุณสมบัติอันเป็นส่วนร่วมในชาติ หนึ่ง

1.2.5 ความสัมพันธ์ (Relationship) ของบุคคลต่างๆ ลักษณะของความสัมพันธ์
อันเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่เชื่อมโยงในรูปแบบ
ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางแนวตั้งหรือแนวนอน ทางมิตรหรือปรปักษ์ ทางปักป้อง หรือละเลย ฯลฯ
รวมทั้งด้านความตระหนักในเรื่องราวเกี่ยวกับสถานภาพของมนุษย์ เช่น ความเจ็บป่วยในกลุ่มผู้เป็น
โรคเอดส์ ความตาย ส่วนใหญ่การสังเกตจะทำคู่ไปกับการสัมภาษณ์ บางกรณีอาจจะสังเกต
โดยอิสระได้ เช่น พฤติกรรมหรือการกระทำที่ไม่มีภาษาเกี่ยวข้อง หรือเรื่องพิเศษที่ต้องรอช่วงเวลา
ของการสั่งสอน

สัมภาษณ์ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ในขณะสัมภาษณ์ สามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ตอบได้ สัมภาษณ์มีโอกาสสังเกตสีหน้าท่าทาง ความรู้สึกปฏิกริยาที่ซ่อนเร้นไว้ในใจที่แสดงออกมาในขณะพูดและไม่พูด

ประเภทการสัมภาษณ์ในสานาน

การค้นและเก็บข้อมูลสารานุกรมด้วยวิธีการสัมภาษณ์สามารถกระทำได้ 3 ระดับ (นิศา ชูโต, 2551 หน้า 168 – 170) คือ

1. การสัมภาษณ์เป็นทางการ (Formal) คือ การสัมภาษณ์ที่มีการนัดแนะ เวลา สถานที่ แน่นอนไว้ก่อน รวมทั้งมีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์เป็นทางการ ส่วนใหญ่นั้นเป็นการสัมภาษณ์ผู้รู้ (Key Informants) หรือผู้มีตำแหน่งการทำงาน เช่น อธิบดี นักวิชาการ ครูใหญ่โรงเรียน สมภารกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ ฯลฯ ซึ่งไม่ค่อยจะมีเวลาว่างเท่าไหร่นักการสัมภาษณ์แบบนี้ ส่วนมากจะต้องสัมภาษณ์หลายครั้งกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น แม้ว่าการไต้ตอบจะขัดขืนไม่สู้เป็นธรรมชาติเหมือนการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หรือการพูดคุยแบบเป็นกันเองก็ตาม แต่ความคลาดเคลื่อนข้อมูลจากการจำของผู้สัมภาษณ์จะเกิดขึ้นน้อยที่สุด เพราะผู้รู้จะมีเวลาตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งมีความชำนาญในเรื่องราวที่จะให้ข้อมูล

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal) คือ การสัมภาษณ์ที่เกิดจากการพบปะโดยส่วนตัว ซึ่งอาจจะมีการนัดหมายไว้ก่อนคร่าว ๆ ดังนั้น ถ้าบังเอิญมีเครื่องบันทึกเสียงก็อาจขออนุญาตใช้บันทึกเสียงไว้ ถ้าไม่มี นักวิจัยก็ต้องจดและจำไว้ก่อน แล้วจึงเขียนบันทึกการสัมภาษณ์ กายหลัง การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการนี้ อาจจะทำได้หลายครั้งหลายหน เป็นช่วง ๆ แล้วแต่เวลาที่พบรอบกัน และในขณะที่สัมภาษณ์อาจมีบุคคลที่สามหรือบุคคลอื่น ๆ ปรากฏตัวหรือพูดจาสอดแทรกก็ได้ บรรยายการพูดจาโดยตอบเป็นกันเองกว่าแบบแรก แต่การระลึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบนี้จะเกิดความคลาดเคลื่อนมากกว่าแบบแรก

3. การสัมภาษณ์แบบพูดคุยอย่างกันเอง (Casual) การพูดคุยแบบนี้ไม่มีการบันทึกเทป การสัมภาษณ์แบบนี้เกิดจากการพบปะพูดคุยกันธรรมชาติ การไต้ตอบจะหลังให้ไปตามธรรมชาติตั้งนั้น ปัญหาความคลาดเคลื่อนของการระลึกได้ของข้อมูลจากผู้ถูกสัมภาษณ์แบบคำต่อคำจะเกิดสูงกว่าทั้งสองแบบข้างต้น เพราะไม่มีการจดและบันทึกเทปไว และนักวิจัยก็ต้องรีบเขียนบันทึกการสัมภาษณ์โดยเร็ว นอกจากจะได้รับการฝึกฝนเกี่ยวกับการจำเป็นพิเศษ

สุภังค์ จันทวนิช (2550, หน้า 75 – 80) ได้แบ่งประเภทของการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้มีลักษณะคล้ายกับการใช้แบบสอบถาม และเป็นวิธีที่ใช้ได้ก่อนข้างง่ายสำหรับนักสัมภาษณ์ เพราะคำถามต่าง ๆ ได้ถูกกำหนดเป็นแบบ

สัมภาษณ์ขึ้นใช้ประกอบกับการสัมภาษณ์ໄວ่ล่วงหน้าแล้ว ลักษณะของการสัมภาษณ์จึงเป็น การสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดแน่นอนตายตัว สัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน การสัมภาษณ์แบบนี้โครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการนี้ จะได้ผลเต็มที่ก็ต่อเมื่อผู้สัมภาษณ์เตรียมการล่วงหน้าไว้อย่างดี เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใกล้เคียงกับ ความเป็นจริงที่สุด โดยปกตินักวิจัยเชิงคุณภาพมักไม่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ชนิดนี้เป็นวิธีการหลัก เพราะไม่ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมเพียงพอ โดยเฉพาะในแห่งวัฒนธรรม ความหมาย และความรู้สึกนึกคิด

2. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้ เป็นวิธีการที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และในทางมนุษยบวิทยา และเป็นแบบที่มักจะควบคู่ไปกับ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบนี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้ เห็นภาพและเข้าใจปรากฏการณ์ในการสัมภาษณ์แบบนี้ตัวผู้วิจัยหรือผู้วิเคราะห์ข้อมูลมักจะเป็นผู้ สัมภาษณ์เอง จึงรู้ว่าต้องการข้อมูลแบบใด เพื่อวัดถูประสงค์ได้จะนั้นจึงตั้งคำถามในขณะที่ สัมภาษณ์ได้ โดยอาจจะเตรียมแนวคำถามกว้าง ๆ มาล่วงหน้า การสัมภาษณ์แบบนี้อาจแบ่งออกได้ เป็น 4 แบบย่อย ๆ ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์โดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำถาม การสัมภาษณ์แบบนี้มีความยืดหยุ่นมาก เพราะมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะอธิบายแนวความคิดของตัวเองไปเรื่อย ๆ ในบางครั้ง ผู้สัมภาษณ์เพียงแต่ล่าว่านำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบแนวความต้องการแล้วให้ผู้ถูก สัมภาษณ์เล่าเรื่องโดยอิสระ

2.2 การสัมภาษณ์แบบมีจุดความสนใจเฉพาะ (Focus Interview) หรือการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) การสัมภาษณ์แบบนี้ หมายถึง การสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์นิ่ง สนใจอยู่แล้ว จึงพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจ ทั้งนี้ เพราะใน บางครั้งผู้สัมภาษณ์อาจจะไม่ต้องการทราบเหตุผลหรือข้อเท็จจริงในเรื่องหนึ่นเรื่องใดทุกขั้นตอน เพราะอยู่นอกเหนือขอบเขตการวิจัยในขณะนั้น จึงเลือกสัมภาษณ์แต่จุดที่ต้องการจะนั้นลักษณะที่ สำคัญของการสัมภาษณ์แบบนี้ จึงอยู่ที่ว่าผู้วิจัยจะต้องรู้อยู่ก่อนแล้วว่าต้องการข้อมูลอะไร ชนิดใด

2.3 การตะล่อมกล่อมเกลา (Probe) หมายถึง การซักถามที่ล่วงເօຫສ່ວນลຶກຂອງຄວາມຄົດ ອອກມາ ຄືກ ກາຮສັນພາຍັນຍ່າງໜິດທີ່ຈະຕົ້ງລ່ວງເອົາຄວາມຈິງຈາກຜູ້ຖຸກສັນພາຍັນໃໝ່ນາກທີ່ສຸດເທົ່າທີ່ຈະ ນາກໄດ້ ຜູ້ວິຈະຈະຕົ້ງໃຊ້ວາທີ່ສິນປີເພື່ອໃຫ້ຜູ້ຕອບເລົ່າເຮື່ອງອກມາທັງໝົດ ກາຮສັນພາຍັນແບບນີ້ ນັກວິຈະ ຈະຕົ້ງຄາມເພື່ອຄົ່ນຫາຄວາມຈິງໃຫ້ໄດ້ ໃນການທີ່ຜູ້ຕອບຈົງໃຫ້ອາຈາໄນ່ຈຳໃຈທີ່ຈະໄຟໄໜ້ຂໍ້ອຸນດ ແຕ່ ຜູ້ວິຈະຈະເປັນຈະຕົ້ງໄດ້ຂໍ້ອຸນນັ້ນ ຜູ້ວິຈະກີ່ຈະພາຍານໃຫ້ທັນນິກຕ່າງໆ ທີ່ຈະລ່ວງເອົາຂໍ້ອຸນໂອກມາໄຫ້ໄດ້ ໂດຍຮູກຜູ້ຕອບດ້ວຍວິທີກາຮຕ່າງໆ ເນັ້ນ ຕັ້ງຄາມຈາກເຫຼຸກການສົມນິຕີ (Hypothetical Question) ໄຫ

ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถามว่าสิ่งที่น่าจะเป็นหรือควรจะเป็นในเหตุการณ์ที่กำลังซักถามกันอยู่นั้น คืออะไร เพื่อบังคับให้ผู้ตอบต้องเปรียบเทียบสภาพที่ปรากฏกับสภาพที่ควรจะเป็น หรืออาจตั้งคำถามโดยตีกลุ่มสรุปความว่า เหตุการณ์ที่เกิดนั้นเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้ตอบแสดงปฏิกริยา โดยไม่ทันระวังตัว

2.4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) หมายถึง การสัมภาษณ์โดยกำหนดตัวผู้ตอบทางคนเป็นการเฉพาะเจาะจง เพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่คือ ลึกซึ้ง กว้างขวาง เป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัย การใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญควรใช้มากกว่าคนหนึ่งคน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย นอกจากนั้น นักวิจัยต้องเข้าใจว่า คุณค่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอยู่ที่ แบ่งนุกรมองปรากฏการณ์แบบคนใน (Emic) ของเขานักวิจัยจึงไม่ควรเอาความคิดของผู้วิจัยไปใส่ในระบบคิดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนเข้าสูญเสียทัศนะแบบคนใน

3. การトレーニングก่อนสัมภาษณ์

การเตรียมตัวก่อนการสัมภาษณ์เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้นักวิจัยดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์ และปรับให้เข้ากับสภาพจริงของสถานะได้ง่าย อีกทั้งเป็นการช่วยลดความเสี่ยงที่เกิดในการสัมภาษณ์ได้ ประเด็นการเตรียม ได้แก่

3.1 การเตรียมตัว เตรียมใจผู้สัมภาษณ์เป็นสิ่งสำคัญที่นักวิจัยจะต้องปฏิบัติ คือ สร้างความสัมพันธ์ สร้างความไวเนื้อเชื่อใจกับผู้ที่จะถูกสัมภาษณ์ ซึ่งจะต้องใช้เวลานานพอสมควร ไม่มีผู้ใดบอกได้ว่าช่วงระยะเวลาในการสร้างสัมพันธภาพจะนานพอสมควร ขึ้นอยู่กับสภาพของสังคม หัวข้อวิจัย เหตุการณ์แวดล้อม จังหวะช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเข้าไปคิดต่อ คุณลักษณะของผู้สัมภาษณ์ที่คือ มีความรู้ดีเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ในแก่นของเรื่องที่ตนจะทำวิจัย คุ้นเคย และรู้ประเด็นคำถามมาก่อนรวมทั้งรู้ และแน่ใจในประเด็นที่ตนเองต้องการจะบุกค้น เจาะลึก ไปให้ลึกซึ้ง นั่นคือ มีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็น วัตถุประสงค์การทำวิจัย รู้จักการตั้งคำถามที่ชัดแจ้ง ง่าย ๆ สั้น ๆ กะทัดรัด พูดชาดถ้อยชัดคำ ไม่ใช้ภาษาวิชาการ มีความอ่อนน้อม สุภาพ เป็นนักฟังที่ดี จับประเด็นได้ สังเกตและรู้สึก การเข้าถึงอารมณ์ของผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ รวมทั้งเปิดเผย เห็นใจ เข้าใจ รับรู้ ติดตาม ตอบโต้ ต่อรอง เพื่อให้รู้ความจริง โดยไม่รับข้อมูลแค่เพียงผิวน แต่ต้องตรวจสอบอย่างจริงจังกับหลักฐานรอบด้าน ตั้งแต่ต้นจนจบและครบถ้วน ดังนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่มีความจำแม่นยำ รู้จักนำหลักฐาน คำกล่าวต่าง ๆ ที่อ้างแล้ว น้ำยื่นระลึกเพื่อตรวจสอบจนเกิดความแม่นตรงในความหมายและความจริงต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ได้ว่าสิ่งใดจริงและเป็นความจริงของโครงสร้าง

3.2 การเตรียมและสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ และตรวจสอบ ก่อนลงมือ เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ นักวิจัยจะต้องสร้างหัวข้อตามแนวคำถามต่าง ๆ ให้ชัดเจนว่าจะถามในประเด็น และเรื่องราวอะไรที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการวิจัย เตรียมวิธีการซักถาม เทคนิคการตั้งคำถามที่จะ

ทำให้ผู้สัมภาษณ์ได้มาซึ่งคำตอบที่ต้องการนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในเรื่องการ โต้ตอบและปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมของมนุษย์ รูปแบบและวิธีตาม เป็นเรื่องที่ผู้สัมภาษณ์ต้องเรียนรู้และพัฒนาให้เกิดทักษะ ควบคู่กัน รูปแบบคำถาม 2 รูปแบบ คือ คำถามที่เป็นภาษาและคำถามที่เป็นภาษาท่าทาง คำถามที่ใช้ ภาษาแต่งไม่ได้เป็นภาษาตามตรง ๆ ส่วนใหญ่นักจะถามในกรอบของบริบทหรือคำถามที่สะท้อน จากคำตอบ การถามแบบนี้มาจากการtechnic Client – Centered ซึ่งนักจิตวิทยาแนะนำ Carl Roger ใช้ในการสัมภาษณ์ โดยถือว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นผู้รู้ดีที่สุดเกี่ยวกับตัวและชีวิตเขาเอง คำถามตรง ๆ ได้แก่ คำถามที่ใช้กลุ่มคำว่า “ใคร อะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร ทำไม” เป็นต้น คำถาม เหล่านี้ แยกเป็น 2 กลุ่ม คือ คำถามเปิดและคำถามปิด คำถามเปิด หมายถึง คำถามที่เปิดกว้างทั้งวิธี ถามและคำตอบ มีความยาวตามสบาย เพื่อการ โต้ตอบซักไซ้กลับไปมา และการให้เวลาผู้ตอบนาน เพียงพอ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะของประโยชน์ค คือ คำถาม ประโยชน์ง่าย ๆ สั้น ๆ คำถาม ประโยชน์ที่ยาวขับช้อน และคำถามที่เจาะลึก คำถามปิด หมายถึง คำถามที่สร้างไว้ชัดเจนทั้งวิธีถาม และตอบ เพื่อการขอข้อมูลหรือตรวจสอบในเรื่องที่รู้แล้วหรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หรือเพื่อความแน่ใจ ดังนั้น ในการสัมภาษณ์ช่วงแรก ๆ จะใช้คำถามกลุ่มนี้น้อย แต่อาจจะนำมาใช้ ในช่วงการตรวจสอบภายหลัง

3.3 การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ ผู้สัมภาษณ์ต้องเตรียมตรวจสอบเครื่องบันทึกเทป ให้แน่ใจว่าอยู่ในสภาพใช้งานได้ การสัมภาษณ์อัดเสียงลงเทป ควรหาสถานที่ที่เงียบ ปราศจากเสียง รบกวนจัดไมโครโฟนวางไว้ใกล้ผู้พูด และขอให้ผู้พูด พูดดัง พอที่จะบันทึกเสียง เทปที่อัดแล้ว จะต้องเขียนเครื่องหมายบันทึกไว้ทันที หลังจากการสัมภาษณ์ทุกครั้งจะต้องตรวจสอบ การบันทึกเสียง เพื่อคุณภาพการอัดว่าสมบูรณ์หรือไม่ จะได้แก่ใบปัญหาในขณะที่อยู่ในสถานที่ได้ ทันท่วงที่ เครื่องมือ เครื่องใช้อื่น ๆ เช่น กระดาษบันทึก ไส้ดินสอ ยางลบ กล้องถ่ายรูป กล้อง ดิจิตอล กล้องถ่ายวิดีโอ ก็ต้องได้รับการตรวจสอบเช่นเดียวกับเทปบันทึกเสียง และควรปฏิบัติ ดังนี้

3.3.1 ผู้ที่จะใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ทุกอย่างในการเก็บข้อมูลต้องเป็นบุคคลที่ฝึกฝน การใช้เครื่องมือที่ชำนาญ สามารถจัดทำจัดวางทุกสิ่งทุกอย่าง ได้ครบถ้วนถูกต้อง รวมทั้งสามารถ ทำงานได้อย่างราบรื่นไม่โใจง่งน่า สะคุคتا สะคุคใจ จนเป็นที่สังเกต

3.3.2 จัดทำรายการ เพื่อตรวจสอบความพร้อม ความครบถ้วนและประสิทธิภาพ ของเครื่องมือทุกครั้งก่อนออกสถานที่ และก่อนปฏิบัติงาน เพราะในเวลารีบเร่ง และมีความกดดัน หลายอย่าง อุบัติเหตุย่อมเกิดขึ้น ได้เสมอ จึงควรพัฒนาการตรวจสอบให้เป็นระบบไว้ก่อน

3.4 การเตรียมคิดต่อข้อสัมภาษณ์ หลังจากนักวิจัยคุ้นเคยกับสถานะ และได้รับความไว้วางใจจากผู้คนในสถานะแล้ว ก่อนจะสัมภาษณ์ขอข้อมูลจากผู้ใดคนนี้ ตามมาตรายาท และจริยธรรมในการวิจัย นักวิจัยต้องขออนุญาตและได้รับคำยินยอมจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อน นักวิจัยสามารถอธิบายให้ผู้สัมภาษณ์รับรู้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.4.1 อธิบายเกี่ยวกับโครงการวิจัย วัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลประโภชน์ที่จะเกิดแก่ใคร ระดับใคร ทั้งทางด้านผู้วิจัยทางสังคมฯลฯ

3.4.2 ขออนุญาตและอธิบายเหตุผล การอัดเทปบันทึกเสียง

3.4.3 เล่าอธิบายเกี่ยวกับประเด็นหัวเรื่อง รูปแบบ แนวคิดตอบเวลาที่จะใช้

3.4.4 ให้ความมั่นใจและรับรองเกี่ยวกับการรักษาความลับหรือถ้าจะเปิดเผยข้อมูลจะอยู่ในรูปแบบใด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เตรียมตัว เตรียมใจจะได้ไม่เกิดความหวาดวิตก กังวล รวมทั้งสร้างความมั่นใจกับผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าสามารถจะเปิดเผยข้อมูลบางอย่างให้แก่นักวิจัยได้

4. การจัดบันทึกภาคสนาม

ส่วนที่ 4 จัดทำบันทึกภาคสนาม (2550, หน้า 62 – 67) กล่าวว่า บันทึกภาคสนามคือการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การจดบันทึกเป็นวิธีการสำคัญในการเก็บข้อมูลเพื่อทำให้การวิจัยนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การจดบันทึกจึงทำเพื่อป้องกันการลืม ช่วยตั้งสมมติฐานช่วยรวดเร็วในการวิเคราะห์ข้อมูลในสถานะ ช่วยเรียนรู้ความคิดในการวางแผนงานต่อไป ช่วยสรุปข้อมูลเป็นระยะ ๆ การจดบันทึกเป็นการสนับสนุนในการวิจัยที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งคุณภาพในการสังเกตด้วย กรณีที่มีการสังเกตพฤติกรรมหรือกลุ่มนบุคคลหลายอย่างในเวลาเดียวกันการใช้เพียงความจำอย่างเดียวอาจทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้ การจดบันทึกจึงต้องทำอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน คือ

4.1 บันทึกย่อในการสังเกตนักวิจัยจะรู้สึกได้เองว่าไม่ควรจดบันทึกให้เห็น โง่งแจ้ง เพราะอาจจะทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกว่ากำลังถูกสังเกตและบันทึก ซึ่งจะมีผลให้เขายุคิด หรือมีปฏิกิริยาที่ไม่เป็นธรรมชาติได้ ฉะนั้น ถ้าจำเป็นต้องบันทึกควรบันทึกเฉพาะข้อความที่สำคัญ ๆ ให้คำย่อ ส่วนในเหตุการณ์ที่ผู้สังเกตไม่สามารถคาดคะเนได้เลย เพราะสถานการณ์ไม่เอื้อ ก็จำเป็นต้องใช้ความจำ นักวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องฝึกฝนในการจำ การจดโน๊ตอย่างเปิดเผยจะกระทำก็ต่อเมื่อนักวิจัยแสดงตัวอย่างเปิดเผยว่าเป็นนักศึกษา นักสัมภาษณ์ และผู้ถูกสังเกตคาดหวังว่าจะมีการจดบันทึก

4.2 บันทึกภาคสนามนอกจากการจดข้อความสำคัญแล้ว นักวิจัยจะต้องให้เวลา กับการทำบันทึกภาคสนาม โดยจัดเวลาเฉพาะให้เป็นพิเศษ วันละ 1 – 2 ชั่วโมง เพื่อบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา การทำบันทึกภาคสนามควรทำทุก ๆ 24 ชั่วโมง

การตรวจสอบสามเหลี่ยม

การตรวจสอบสามเหลี่ยม (Triangulation) เป็นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยหลายอย่างในการศึกษา pragmatics ที่เดียวกันนำมาใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative) คือ การตรวจสอบความถูกต้อง (Validation) และการศึกษาเชิงคุณภาพ เป็นกลยุทธ์การใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อหาความน่าเชื่อถือ (Credibility) ของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นวิธีการทางเลือกของเกณฑ์พิจารณา ปกติ เช่น ความเที่ยงตรง (Reliability) และความถูกต้อง (Validity) เป็นกระบวนการที่ถูกนำมาใช้ในการสังคมศาสตร์ด้วยการรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต (Observer) ทฤษฎี (Theory) วิธีการ (Methods) และข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Material) ที่หลากหลายซึ่งกัน กัน นักวิจัยหวังว่าจะ ขัดจุดด้อยหรือความลำเอียงภายในและปัญหาที่เกิดจากการใช้วิธีการอย่างเดียวและการใช้ทฤษฎี เดียวในการศึกษา (สรายุทธ กันหลง, 2554, ออนไลน์) ทั้งนี้ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเหลี่ยม ได้รับความนิยมในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวิธีการโดยละเอียด ดังนี้ (สุภังค์ จันทวนิช, 2550, หน้า 129 – 130, สุมิตร สุวรรณ, 2554)

1. การตรวจสอบสามเหลี่ยมด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัย ได้นำนั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มาที่จะพิจารณาใน การตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่าง เวลา กันจะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ถ้าผู้วิจัยเคยสังเกตผู้ป่วยโรคจิตเวลาเช้า ควรตรวจสอบข้อมูลโดย การสังเกตผู้ป่วยเวลาบ่ายและเวลาอื่นด้วย แหล่งสถานที่ หมายถึงว่า ถ้าแหล่งข้อมูลต่างสถานที่ กัน จะเหมือนกันหรือไม่ เช่น ผู้ป่วยโรคจิตมีอาการคลุ่มคลั่งเมื่อยู่ในบ้าน ถ้าหากไปอยู่ที่อื่นจะยังมี อาการคลุ่มคลั่งหรือไม่ แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิม หรือไม่ เช่น เคยซักถามบุตรชายผู้ป่วยเปลี่ยนเป็นซักถามบุตรหญิงหรือพยาบาลหรือเปลี่ยนจาก ปัจเจกบุคคลเป็นกลุ่มนบุคคลหรือกลุ่มสังคม

2. การตรวจสอบสามเหลี่ยมด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ผู้วิจัยแต่ละคนจะ ได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกัน สังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รับรวมข้อมูลภาคสนาม ควรเปลี่ยนตัวผู้วิจัย ให้มีหลายคน

3. การตรวจสอบสามเหลี่ยมทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายกว่าในระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) และแนวคิดขณะที่ลงมือ ตีความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกตินักวิจัยจะตรวจสอบสามเหลี่ยมด้านทฤษฎีได้ยาก กว่าตรวจสอบด้านอื่น

4. การตรวจสอบสามมิติค้านวิธีรวมรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่ไปกับการซักถามพร้อมกันนั้นศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การวิจัยภาคสนามเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่เข้าไปศึกษา เก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในสถานที่นั้น ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และการบันทึกภาคสนาม วิธีการได้วิธีการหนึ่งหรือใช้หลาย ๆ วิธีร่วมกัน สำหรับการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้น อาจใช้การตรวจสอบสามมิติ เพราะเป็นวิธีการตรวจสอบเพื่อหาความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูลในด้านต่าง ๆ โดยเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของปัญหาในการวิจัย ทั้งนี้ ในงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อหาความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเพื่อรับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน โดยการนำไปปฏิบัติจริงในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group)

ความหมายของการสัมภาษณ์กลุ่ม

นิศา ชูโต (2551, หน้า 183) ได้ให้ความหมายของการสัมภาษณ์กลุ่ม หมายถึง การสัมภาษณ์ที่กระทำกับคนกลุ่มเดียวกันประมาณ 6 – 8 คน เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องเดียวโดยใช้เวลาสั้น ๆ ประมาณ ½ – 2 ชั่วโมง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554) ได้ให้ความหมายของการสนทนากลุ่มไว้ว่า การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้อยู่ดูประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาในแต่ละกลุ่มประมาณ 6 – 10 คน ซึ่งเลือกมาจากประชากรเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

กิบบส์ (Gibbs, 1997) ได้กล่าวถึงการสนทนากลุ่มไว้ว่า เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำข้อมูลจากมุมมองและประสบการณ์ที่หลากหลายของกลุ่มตัวอย่างในหัวข้อที่เหมือนกันเพียงแต่ต่างสถานการณ์ ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเชิงลึก ซึ่งหากผู้ดำเนินการสนทนาให้ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลจะทำให้ได้รับข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ครูเกอร์ (Krueger, 1994, p. 16) ได้กล่าวถึงการสนทนากลุ่ม ไว้ว่า เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สัมพันธ์กับประชากร การรวบรวมลำดับของกลุ่มตัวอย่าง การควบคุมลักษณะที่แน่นอน การเตรียมข้อมูล ลักษณะเชิงคุณภาพ และให้ความสำคัญในเรื่องการพิจารณา โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ประมาณ 6 – 10 คน

พาวเวล และซิงเกิล (Powell & Single, 1996, pp. 499 – 500) ได้กล่าวถึงการสนทนากลุ่ม ไว้ว่า การสนทนากลุ่ม เป็นการเลือกและรวบรวมกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม โดยผู้วิจัยพิจารณาและอธิบายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ส่วนตัว หัวข้อที่ใช้ในการวิจัย เทคนิคที่ใช้ในการวิจัย การสนทนากลุ่มยังเป็นการชักนำในการพิจารณาอิทธิพลอื่น ๆ ที่มีรายละเอียดจากประสบการณ์ที่ซับซ้อนและเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรม ความเชื่อ การรับรู้ และทัศนคติ ข้อมูลที่ได้สามารถใช้หนึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากพื้นที่ที่สืบสานหรืออธิบายเรื่องราวได้ดีกว่า

มอร์แกน (Morgan, 1997, p. 3) ได้กล่าวถึงการสนทนากลุ่ม ไว้ว่า เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลผ่านวิธีการเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แต่ละบุคคลและสังเกตผู้มีส่วนร่วม ซึ่งการสนทนากลุ่มสามารถใช้รวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เช่นเดียวกับการสัมภาษณ์แต่ละบุคคล จุดประสงค์ของการสนทนากลุ่ม คือ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ การสนทนากลุ่มสามารถนำไปพัฒนาวิธีการอื่น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ โอกาส และข้อจำกัดของสถานะวิจัย

สเตوار์ด, แซมดาสานิ และรูค (Stewart, Shamdasani, & Rook, 2007, pp. 8 – 11) ได้กล่าวถึงวิธีการสนทนากลุ่ม ไว้ว่า เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจใช้ทั้งการสัมภาษณ์ทั้งกลุ่มหรือสัมภาษณ์แต่ละบุคคลหรือทั้งสองแบบ ทั้งนี้ การสนทนากลุ่มถูกใช้ในการวิจัยหลายประเภทเนื่องจากสามารถใช้ศึกษาอิทธิพลและผลลัพธ์ของกลุ่มตัวอย่างที่มีความสัมพันธ์กับซับซ้อน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและตอบคำถามของการวิจัย ได้

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่ม เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนา กับคนกลุ่มเล็กประมาณ 6 – 10 คน โดยมุ่งหาข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงและมีผู้ดำเนินการสนทนา จุดประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยใช้เวลาสั้น ๆ ไม่เกิน 2 ชั่วโมง

ประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2554) ได้สรุปประโยชน์ของการสนทนากลุ่ม ไว้ดังนี้

1. ใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทัศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ใช้ในการกำหนดสมมติฐานใหม่ ๆ

3. ใช้ในการกำหนดคำถามต่าง ๆ ที่ใช้ในแบบสอบถาม
  4. ใช้ค้นหาคำตอบที่ยังคลุมเครือหรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัยแบบสำรวจ เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
  5. ใช้ในการประเมินผลทางด้านธุรกิจ
- ข้อดีของการสนทนากลุ่ม**
1. ผู้เก็บข้อมูล เป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี
  2. เป็นการเพชญหน้ากันในลักษณะกลุ่มมากกว่าการสัมภาษณ์ตัวต่อตัว
  3. ให้มีปฏิกริยาโต้ตอบกันได้
  4. บรรยายกาศของการคุยกันเป็นกลุ่มจะช่วยลดความกลัวที่จะแสดงความเห็นส่วนตัว
- ข้อจำกัดของการสนทนากลุ่ม**
1. ถ้าในการสนทนากลุ่ม มีผู้ร่วมสนทนาเพียงไม่กี่คนที่แสดงความคิดเห็นอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงความคิดเห็นของคนส่วนน้อยเหล่านี้ ดังนั้น จึงต้องระวังไม่ให้มีการผูกขาดการสนทนาเข้า
  2. พฤติกรรมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ยอมรับในชุมชนอาจไม่ได้รับการเปิดเผยในกลุ่มสนทนา ในกรณีนี้ใช้การสัมภาษณ์ตัวต่อตัวจะดีกว่า
  3. ถ้าผู้ดำเนินในการสนทนากุ่มเกมไม่ได้ การสนทนากลุ่มจะไม่ราบรื่น
- ขั้นตอนในการจัดสนทนากลุ่ม**
1. กำหนดวัตถุประสงค์
  2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูล
  3. ตัดสินใจว่าจะทำกี่กลุ่ม
  4. วางแผนเรื่องระยะเวลาและตารางเวลา
  5. ออกแบบแนวคำถาม ควรเรียงคำถามจากคำถามที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เน่า ๆ ง่าย ต่อการเข้าใจ และสร้างบรรยายกาศให้คุ้นเคยกันระหว่างนักวิจัยกับผู้เข้าร่วมสนทนาแล้วจึงวางเข้าสู่ คำถามหลัก หรือคำถามหลักของประเด็นที่ทำการศึกษาแล้วบ่งลงด้วยคำถามเบา ๆ อีกรึ่งหนึ่ง เพื่อ ผ่อนคลายบรรยายกาศในลงสนทนาและสร้างบรรยายกาศที่เป็นกันเองในช่วงท้ายอาจเติมคำถามเสริม เข้าไป แต่ต้องเป็นคำถามสั้น ๆ อาจเป็นคำถามที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน แต่เป็นคำถามที่ปรากฏขึ้นมา ระหว่างการสนทนา
  6. ทดสอบแนวคำถามที่สร้างขึ้น
  7. ทำความเข้าใจกับผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และผู้จดบันทึก (Notetaker)

7.1 ผู้ดำเนินการสนทนាដ้วยสร้างบรรยากาศในการสนทนาและควบคุมเกมได้เป็นอย่างดีให้เกิดความเป็นกันเองมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องไม่แสดงความคิดเห็นของตนเอง ควรจะปล่อยให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อิสระ เสรี และเป็นธรรมชาติมากที่สุด ผู้ดำเนินการสนทนาที่ดีจะต้องสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

7.2 ผู้จดบันทึก (Notetaker) จะต้องอยู่ร่วมตลอดเวลาและควรทำหน้าที่ในการจดบันทึกเพียงอย่างเดียว ไม่ควรร่วมสนทนาด้วย เพราะจะทำให้การจดบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน และจะต้องเป็นผู้จดเทปด้วยตนเอง เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ได้บันทึกและเนื้อหาสาระในเทปที่ตรงกัน

7.3 ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) มีหน้าที่ดูแลความคุ้มครองบันทึกเสียงและเปลี่ยนเทปขณะที่กำลังดำเนินการสนทนา และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ดำเนินการสนทนาและผู้จดบันทึก เพื่อให้แต่ละคนทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

8. คัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา

9. การจัดการเพื่อเตรียมการทำสนทนากลุ่ม เป็นการเตรียมสถานที่ กำหนดวันเวลา และจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น เครื่องบันทึกเทป ม้วนเทป ถ่าน สมุด ดินสอ เครื่องดื่ม อาหารว่าง เป็นต้น

10. จัดกลุ่มสนทนา

11. ประมาณผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

11.1 จัดเทปออกมาเป็นบทสนทนา ควรจดเทปออกมาอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและต้องไม่ใส่ความคิดของตนเองที่ถือเป็นข้อสรุปลงไปด้วย

11.2 วิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความหมายในรูปของ การวิเคราะห์เนื้อหา ถ้าจะให้ควรทำการวิเคราะห์ร่วมกันหลาย ๆ คน เพื่อเป็นการอภิปรายร่วมกัน ถ้ามีความเห็นไม่ตรงกันควรกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปใหม่ แล้วกลับมาอภิปรายด้วยกันอีก

12. การเขียนรายงานการวิจัยควรเริ่มต้น โดยการเขียนเค้าโครงเรื่องก่อน แล้วเขียนผลการศึกษาแยกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาและหัวข้อของแนวคำถามโดยพรรณนาในเชิงอธิบาย

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่มเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์บุคคลหรือกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ส่วนตัวในเรื่องนั้น ๆ ทั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาอย่างลึกซึ้งและท่องแท้ การสนทนากลุ่มอาจนำไปประยุกต์ใช้กับวิธีการอื่น ๆ เพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกและทรงกับความเป็นจริงให้สอดคล้องกับความต้องการ โอกาส และข้อจำกัดของสถานะวิจัย โดยอย่างใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 6 – 10 คน ทั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) เพื่อหาความ

เหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเพื่อรับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน โดยการนำไปปฏิบัติจริงในระดับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นันทนา คงเสนี (2554, หน้า 10) ได้ศึกษาผลการศึกษาการเตรียมความพร้อมการผลิตกำลังคนสู่การเป็นประชาคมอาเซียนและเปิดเสริมการค้าบริการด้านอุดมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยชั้นนำในประเทศไทย 10 แห่ง จำนวน 21,701 คน ผลกระทบว่า ประเทศไทยมีความรู้เกี่ยวกับอาเซียนอยู่ในอันดับสุดท้าย

สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (2554) ได้ศึกษากลไกขั้นเคลื่อนประชาคมอาเซียน พ布ว่า การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการนำเสนออาเซียนบรรลุวัตถุประสงค์ทัศน์อาเซียน 2020 ทั้งนี้ อาเซียนได้ให้ความสำคัญของการพัฒนานุழຍ์ โดยให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาต่าง ๆ อาทิ การศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรม นวัตกรรม การเข้าถึงเทคโนโลยี การวิจัย การพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความเป็นเอกภาพในหมู่ประชาชาติและประชาชน อาเซียน โดยเสริมสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันและทำให้เกิดเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ซึ่งจะทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่และสวัสดิการของประชาชนดีขึ้น เพื่อยกระดับ คุณภาพชีวิตของประชาคมให้มุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ (2554) ได้ศึกษากลไกการขับเคลื่อนความเข้มแข็ง แก่ประชาคมอาเซียน พ布ว่า ความสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือด้านการศึกษาทุกระดับ ในภูมิภาคเป็นปัจจัยให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาแห่งสหสัมരย์ของสหประชาชาติ โดยเฉพาะ การจัดการศึกษาเพื่อป้องชน ทำให้สามารถพัฒนาความเสมอภาคและคุณภาพทางการศึกษา ในภูมิภาค ดังนี้ อาเซียนจึงได้จัดทำแผนการศึกษา 5 ปี ซึ่งจะสามารถขับเคลื่อนอาเซียนสู่การเป็น ประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีอัตลักษณ์ร่วมกัน มีศักยภาพการแบ่งปันในการสร้าง ความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค ได้อย่างสอดคล้องกับกฎบัตรอาเซียน เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ ในอาเซียนให้เสถียรภาพ มีความมั่นคง และความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค

สำนักงานเลขานุการสภาพการศึกษา (2549, หน้า 121 – 129) ได้ศึกษาการวิจัยเบรียบเทียบ การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยกับกลุ่มอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ ก้าวหน้ามากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของการศึกษาในการจัดความยุติธรรมและความก้าว

พื้นจากความคือพัฒนาทางเศรษฐกิจและมุ่งหวังให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันของประเทศในระดับสากล โดยมีแนวโน้มที่สำคัญ 2 ประการ คือ การขยายการศึกษาให้ทั่วถึงและการยกระดับคุณภาพการศึกษา และเมื่อเปรียบเทียบยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาระดับต่าง ๆ พบร่วมกันว่า การศึกษาระดับปฐมวัยและขั้นพื้นฐาน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน ยกเว้น สิงคโปร์ แล้ว การศึกษาของไทยมีความก้าวหน้าในการดำเนินการปฏิรูปในระดับหนึ่ง

เจษฎา (Jessada, 2007, p. 34) ได้ศึกษา การศึกษาที่สนับสนุนการพัฒนาและความปลดภัยของมนุษย์ (ESD) ปรากฏว่า สัมพันธ์กับการศึกษาและการพัฒนาในระดับสากล เมื่อเปรียบเทียบสองหลักการหลักโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นฐาน ทั้งสองหลักการครอบคลุมหลักการพื้นฐานจำนวนมาก ซึ่งประกอบด้วย หลักการที่สัมพันธ์กับการพัฒนา เพราะในขณะนี้มีการเพิ่มขึ้นให้เห็นตามวาระการประชุมที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม หลักการทั้งสองยังเป็นของใหม่และบ่อยครั้งที่เป็นรายการย่อย หลักครั้งที่นำไปสู่ความยุ่งและยากที่จะส่งเสริมแม้ว่าการค้นพบการพึ่งพาหลักการ ESD และความปลดภัยของมนุษย์มีความเป็นไปได้สูง ดังนั้น การวิจัยไม่บ่อยนักที่จะยอมรับ การศึกษาเปรียบเทียบนี้อาจเป็นข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันระหว่าง ESD และความปลดภัยของมนุษย์ โดยเฉพาะบางตัวเลือกและแข็งกันในลำดับของความสำเร็จ ทั้งสองหลักการเป็นจุดหมายปลายทางและมีความหมายมากกว่าการสนับสนุนในอนาคต

แคลยตัน (Clayton, 2005, pp. 430 – 432) ได้ศึกษา นโยบายการศึกษาทางภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบร่วมกันว่า มีความก้าวหน้าไปตามเป้าหมาย 2 ประการด้วยกัน คือ รัฐบาลเลือกตัวอย่างภาษาคนพื้นเมืองจำนวนเล็กสำหรับการศึกษาในความพยายามที่จะก้าวไปอย่างมั่นคงทางการเมืองหรือลักษณะเดียวกันในระดับชาติ นโยบายทางภาษาเหล่านี้รวมกับนโยบายอื่น ๆ เริ่มเป็นไปตามที่ตั้งใจที่ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหลากหลายเชื้อชาติและหลากหลายภาษาของรัฐประชาธิ ประการที่สอง ทั้ง 11 ชาติได้ขยายการสร้างสถานที่สำหรับการศึกษาภาษาอังกฤษ โดยปกติตามภาษาต่างประเทศที่สะดวกในการมีส่วนร่วมทั่วโลก นานาประการหรือเป็นโครงข่ายหรือที่พับประกันในระดับนานาชาติ เพราะใช้ภาษาอังกฤษเป็นตัวกลางในการสื่อสาร

ประสรงค์ (Prasong, 2007, p. 62) ได้ศึกษาการวิเคราะห์กระบวนการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2007 – 2011) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ความเกี่ยวพันกับสนับสนุนวิจัย การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร

ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติดับที่ 10 ไม่เป็นรูปแบบเชิงเส้นเมื่อนำไปสู่กระบวนการ เนื่องจากครอบแนวคิด ถูกกำหนดโดยคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และความเห็น ของการประชุมก่อนที่นโยบายมีผลทางกฎหมาย นอกจากนี้ ยังพบว่า แบบจำลองการพัฒนา นโยบายที่เสนอแนะสำหรับกระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติดับที่ 10 ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้ 1. รูปแบบของปัญหาหรือปัญหา ที่เหนื่อยกัน 2. การตั้งระเบียบวาระการประชุม 3. การสรุป 4. การประยุกต์นโยบาย และ 5. การให้มีผลทางกฎหมายของนโยบาย

โซ และวงศ์ (Ho & Wong, 2005, pp. 385 – 393) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ภาษาศาสตร์ ในภูมิภาคเอเชียหรืออาเซียน 10 ประเทศ พบว่า บทบาทสำคัญของนโยบายทางภาษา การวางแผน ใช้ภาษา และการศึกษาภาษาในการพัฒนาสังคม การเมือง และการศึกษาของแต่ละประเทศ ประเด็นของภาษา หลักฐาน และการใช้สองภาษาร่วมกันในลักษณะหลายภาษาเป็นเรื่องที่ต้อง พิจารณาเหมือนกัน โดยให้บทบาทของภาษาอังกฤษขยายนอกไป เพราะการสอนภาษาอังกฤษ เป็นการพิจารณาส่วนประกอบในการประยุกต์วรรณกรรมทางภาษาที่เผยแพร่ออกไป ซึ่งเป็น เหตุผลนำไปสู่บรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ความคาดหวัง และความปรารถนา ตลอดจนการนำไปใช้ งานจริง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การศึกษาเป็นกลไก และเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้ประเทศสามารถก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนได้ โดยทุกประเทศ ในอาเซียนต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาความเสมอภาค และคุณภาพการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงด้านทรัพยากรัตนธรรมย์ ทำให้ เกิดเสถียรภาพ ดังนั้น เพื่อให้ประเทศไทยมีความก้าวหน้าไปสู่ประชาคมอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และมั่นคงในปีพุทธศักราช 2558 การพัฒนาการศึกษาสิ่งที่จำเป็นลำดับแรกที่ต้องปรับปรุง คือ สถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานที่ที่ใช้จัดการศึกษา อีกทั้งการยกระดับคุณภาพของ ระบบการบริหารงานในสถานศึกษาที่เป็นตัวขับเคลื่อนให้สถานศึกษามารถผลิตผู้เรียนที่มี ความรู้และมีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของประเทศ ได้นั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้มี ความทันสมัย เหมาะสม เท่าทันกับนานาประเทศ ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญที่จะสามารถพัฒนา gland ให้บรรลุตามเป้าหมายของประเทศ ที่วางไว้ในอนาคต